

FR. S. FINŽGAR:

SREČALA STA SE...

VSAKDANJA POVEST BREZ KONCA.

I.

Razbeljena vratca železne peči je hitro zaprl, da je zaklopotalo. Potem je primeknil stol k peči, sedel in pomolél otrple prste proti peči.

„Lord!“

Velik, krasen prepeličar se je dvignil izpod mize in naslonil brado na njegovo koleno.

„Lord, ti si priden!“

Pogladil ga je po glavi in ga rahlo vščipnil v veliki uhelj. Lord je pomahljal z repom.

„Lord, v Bosno pojdeva!“

Prepeličar ga je veselo gledal z velikimi rjavimi očmi.

„Lord, tam so volcje!“

Pes je zopet pomigal s pristriženim repom.

„Tudi medvedje so še v Bosni!“

Lord se je pritisnil tesneje njegovega kolena.

Nato je vstal Dominik Skromen in sedel k mizi, ki je stala sredi majhne sobe. Še enkrat je prebral napisane vrstice in si mel roke, potem pa začel pisati oprezno dalje. Pisal je prošnjo, da bi dobil mesto logarskega pristava v Bosni.

Pes je sedel poleg njega in z zvestimi očmi spremljal vsako potezo gospodarjevo.

Dominik je dolgo časa pisal prošnjo. Počasi jo je pisal in vzorno. Ali zeblo ga je v roke, da je še dvakrat prenehal in se šel gret k majhni pečici.

Dokončal je. Pero je odložil, pogledal, če ima dosti čiste prste in nato je obrnil popisano polo ter pazljivo prečital. Nobene pomote ni bilo. Niti točke ni pozabil. Njegovo zamišljeno lice se je razjasnilo in s hitrimi koraki je začel hoditi po sobi.

Zamislil se je v Bosno. Dokaj je bral o njej...

Prestopil je prag svojega novega stanovanja... Dve sobi bo imel. No, ena, ta ostane pač prazna. Kak zaboj postavi vanjo, škorne, umazane čizme, kadar pride iz šume. Ali druga bo lepo prijetno opravljena. Po stenah razobesi roglje srnjakov, par podob si kupi, in čedno opravo mu preskrbi oče in še eno puško najnovejšega sistema za kroglo mu tudi kupi. Vse to je bilo že obljubljeno. In kadar se vrne na večer domov, sede k mizi, ali leže na postelj ter si zapali cigareto in se veselo zagleda za dimom kot človek, ki je na svojem, ki je gospodar v sobi. In tedaj prevdari še enkrat z veseljem, kako je ubil volka, kako spretno zalezal divjega merjasca, ali se morda celo sešel z medvedom. Dà, lepo bo doli v Bosni! In prvega potegne denar, plača hrano, nakupi si tobaka — bosenski je izvrsten in doli je poceni — in ostane mu še dokaj drobiža. In tega bo on gospodar; nihče mu ne opone, če ga zakvarta, zapije ali ga pošlje v hranilnico. Vseeno. Njegov je. Da, doli bo življenje!...

Dominikovo lice se je zvedrilo, da so se mu ustnice tresle v majhnem smehljaju. Obstal je pri mizi in še enkrat pogledal v prošnjo. Na njej je visela njegova duša; tisoč želj, tisoč nad se je prijelo popisane popirja, kakor bi naenkrat imel tisoč rok, in bi se vse hkrati dvigale proseče kvišku po službi — po kruhu. Zazdelo se mu je, da že bere odlok, s katerim se imenuje — pristavom, da hiti zlagati stvari v zaboje, da se že pelje skozi Bosno — in se ustavi pri zaželjenem cilju...

Zgenil je prošnjo in poiskal izpričevalo. Ali tedaj se mu je zgodilo, kakor beraču,

ki sanja bogate sanje. Pa zatuli veter, bajta zaškriplje in se potrese, revež se prebudi in zasliši plač otrok, ker jih zebe pod strgano odejo in ker niso sinoči večerjali.

Tako se je zgodilo Dominiku. Ob izpričevalih je ležal šop vrnjenih prošenj, katere je vse pisal z istim slepim upanjem, pa so vse priromale nazaj. Vse s praznimi rokami, v katerih so nosile prej polno upanja. Dominiku so se tresle roke, ko je zbiral listine. Na kup jih je zložil poleg prošnje, dvakrat šel z upognjeno glavo po sobi, potem se pa stisnil v kotichek k peči. Zaželel je na-

ta kapital pošilja raznim tvrdkam ter ga ponuja in prosi: Ljudje božji, nate kapital, velik je in soliden kapital — dam vam ga na posodo za majhne obresti! Vzemite ga! Štirinajst let sem ga zbiral, včasih ponoči, čez polnoč. In da sem ga smel zbirati, se je plačevalo — oče je potrošil tisočake zame. — Bodite torej pametni in vzemite na posodo, za najnižje obresti vam ga dam. Ne boste se kesali. Prav bo za vas in zame bo dobro . . .

Dve leti je ponujal kapital — in nikjer ga niso hoteli. Mrzlo so mu vračali nazaj

NA ULICI V JERUZALEMU.

enkrat, da bi bil tako majčken, kakor najmanjši žužek, da bi se škrlil v špranjo, ki je zevala v podu, in bi nikogar več ne nadlegoval. Še dekli bi ne bil na poti, kadar bi pometala. Tako majčken bi bil rad Dominik. Še bolj se je sključil, da si je z rokama, ker je komolec postavil na kolena, segal do tilnika.

Dominik je preudarjal ljudi. Nekdaj ni mislil, da so ljudje tako čudni. In sedaj jih izpoznava. Dve leti se jih uči — dve dolgi leti piše lepe prošnje, z vzorno pisavo, brez pogrška, prilaga dosti dobra izpričevala in

ponudbe. Dominik je bil pa nesrečen, da je zavidal hlapca Andreja, ki je tako skromen kapital imel že deset let pri očetu na izbornih obrestih.

Dominiku je glava lezla še nižje, da je na tilniku sklenil roke, kakor bi se do tal ponižal in prosil. Vzemite, za božjo voljo, bodite pametni in vzemite; vsaj iz usmiljenja.

Lord je ležal pod mizo. Ni zadremal. Z velikimi rjavimi očmi je gledal gospodarja. In ko je Dominiku klonila glava prav nizko, je Lord vstal in se doteknil njegovega čela z mrzlim smrčkom.

„Greš!“

Dominik mu je požugal s srednjim prstom levice. Imel je navado, da je žugal z levico in s sredincem. Na prstu se je potresel velik, starodaven prstan, v katerem je bil vdelan ahah. Nekoč mu ga je podaril oče.

Lord ni šel. Legel je predenj in ga milo gledal.

„Lord, nič ne bodi hud, saj si priden, moj, samo ti si moj, in jaz tvoj, drugi naju nihče ne mara.“

Dominik je bil izdramljen iz težkih misli. Sedel je k mizi, zamotal izpričevalo in prošnjo in naredil naslov.

„Lord!“

Odšla sta s svežnjem na pošto.

Pred hišnimi vrati je stala Dominikova mama-mačeha.

Prijazno jo je pozdravil in hotel mimo nje.

„Si zopet spal, seveda, naš baronček!“

„Prosim, nisem; pisal sem prošnjo!“

Dominik je pokazal zapečaten sveženj.

Mama se je glasno zasmejala. V smehu je bilo veliko satire, Dominika je zbolelo. Vsak zvok je plusknil v njegovo dušo kakor zaušnica.

„Saj ne bo nič“, se je smejala mama. „Večni kompetent! Kako lepa služba!“

Dominik se je nekoliko ustavil in hotel ugovarjati. Pa ni. Tri luknjice je zabodel s

palico v napol zmrznjeno blato pred hišo, poklical „Lord“ in mirno odšel.

Mama je stala na zimskem solncu pred hišo in gledala za njim.

„Takle je ta človek! Toliko smo potrošili zanj — in sedaj ni nič. Da bi se iznebila tega postopača! Do kruha smo ga spravili — dovolj ima. Meni je skrb samo za moje otroke!“

Dominik je šel s povešeno glavo proti pošti. Pod pazduho je tiščal sveženj listin in jih pritiskal k sebi. Zadnja nada — v Bosno, si je mislil. Če mi še tu izpodleti — potem — no, potem . . .

Mimo pokopališča je prišel. Na desnem vogalu blizu zida je stal edini kamenit spomenik, Dominik se mu je odkril.

„Potem, mama, grem za teboj . . .“

Z vrbe, ki je rastla koncu pokopališča, so se vsuli kričeči vrabci, kakor bi se ustrašili Dominikove misli.

„Res, mama, saj vidiš, da mi ni živeti.“

Dominiku so se tresle ustnice, kakor bi legal nanje jok.

„Kar naredim — vse je nič. Vse trgovinske knjige sem očetu prepisal in uredil, letne račune sklenil, za tri žage sem napravil načrte — nič, vse nič. Dve leti že nisem imel nove obleke, nikamor ne grem, nič ne

Dominik

zapravim — in vse — nič. „Baron, lenuh!“ In vidi mama, kako se kopljem do kruha. Vidi, pa noče videti.“

In Dominikovo dobro srce je začutilo, kako neizmerno pogreša tistega srca, ki je trohnelo pod velikim kamenom na pokopališču. Da, tudi prijazna je bila nova mama z njim, včasih zelo prijazno. Govorila je v družbi o Dominiku lepe besede, ki so donele, kakor ljubezen. Ali njegovo srce je čutilo, da ni niti ena segla do njegovega srčnega ognjišča, da so bile kakor trkanje na lepe zvončke. Zato je bil Dominik nesrečen, tako nesrečen včasih, da je opolnoči tožil Lordu, kako neizmerno je zapuščen na svetu.

Dominik je došel na pošto. Drugi ljudje so se ustavljali pred majhnim okencem, on je pa šel dva koraka dalje in potrkal na vrata.

„Svobodno!“

Markanten, sonoren in nekako odločen glas se je odzval iz urada.

Dominik je pritisnil kljuko in skromno vstopil.

„Motim, gospodična?“

„Ne, nikakor, saj vidite, da nimam strank, kar odložite!“

Dominik je položil havelok na veliko železno škrinjo — blagajno — vzal izpod pazduhe sveženj, da je mogel seči poštarici v roke.

„Kje tičite? Štirinajst dni vas že nisem videla!“

„E!“

Dominik je zamahnil z levico, da se je potresel prevelik prstan na sredincu.

„No — no — no, zopet slabe volje! Sedite!“

Gospodična Mara mu je ponudila sedež. Drugi stol je prijela za naslonjačo, ga nekoliko naprej nagnila in se tako vstopila pred Dominika.

Kadar je tako stala Mara, je bila impozantna ženska. V njeno lice je bilo vtisnjenega — pa ne po naravi in ne po rojstvu, od boja za obstanek, od samostojne službe morebiti — nekaj odločnega, mo-

škega in samozavestnega. In vendar je skozi to kopreno, katero ji je stakalo na lice življenje, sijala mehka, ženska duša, da bi človek stopil k njej in ji odmeknil z lica to krinko ter jo poprosil: bodi dobra, Mara! Vrzi proč kopreno!

Impozantna je bila, kadar je stala tako pred človekom, z resnimi ustnicami, z nekoliko dvignjeno glavo, visoka in vitka, a krepka, da bi udarila z nogo ob tla in oplasila moškega.

„Gospod Dominik, povejte, kaj vam je?“

Dominik je zamahnil krepkeje z levico, prstan na sredincu se je potresel in zdrknil doli do členka.

„Kaj bi se držali sključeno in v dve gubi! Kvišku, Dominik!“

Mara ga je potresla za ramo, z desnico mu segla v bujne kostanjeve lase nad čelom in mu dvignila povešeno glavo.

Dominikove rjave oči so jo pogledale silno hvaležno. Ko je začutil njeno gorko roko na čelu, je v srcu izpoznal, da ima ta roka usmiljenje ž njim. In bilo mu je tako ugodno, da bi se dal lasati s tako usmiljeno roko.

„Dominko, kaj me gledate tako resno?“

Dominiku so se stresle ustnice v grenkem smehu, njegove oči so se skoro orosile.

„Ustrelim se!“

„Kogâ?“

Mara je odstopila za dva koraka, sklenila roke in se pripognila, da jih je pritisnila na kolena — ter srepro gledala trenotek v Dominikove žalostne oči.

„Gospod Dominik!“

Mara se je vzravnala in se je zdela za par centimetrov večja.

„Gospod Dominik!“ — s prstom je pokazala proti vratom — „Še enkrat zinite tako nespametno besedo, pa vam pokažem tja! Ustrelim se, ustrelim se! Tak mladenič, čvrst mož in sposoben, bi se streljal, če naenkrat ne pride do kruha, da bi gazil po njem do kolen! Šteljal bi se, če mu kdo reče trdo in neprijazno besedo! Ste vi fant? Pomislite, jaz sem ženska. In kaj so naredili z menoj? V vodo so me vrgli, v vodo — razumete,

v veliko in deročo, pa so rekli: Plavaj ali utoni. In plavalo sem, revše; za vejice, za travico sem se lovila in kopala iz valov. Stradala sem, zeblo me je, prezirana sem bila — vse — in vendar se nisem streljala, ampak se prikopala na breg, kjer je gorko in tečnega kruha dovolj, in še više sem šla ter stopila na skalo in na njej stojim sedaj jaz — cesarsko-kraljeva pošta! In imam svoje ognjišče in svoj stanek, da lahko rečem vsakemu: Vun, tam so vrata, tu sem jaz gospodar!“

Dominik je gledal v Maro, ki je kipela v zanosu. Tako močna in mogočna se mu je zdela. Oči je širil, prižgalo se je nekaj za njimi, kakor izgubljena vera vase, tilnik se mu je vzravnal, roke so se mu krčile v pest.

„Tako, Dominko! Pokoncu glavo! Za to neumno besedo, katero ste izgovorili, izpijete par kozarcev za kazen!“

Mara je vzela steklenico in šla po vina...

Dominik se je vračal domov z odločnimi koraki in dvignjeno glavo...

II.

V Selinju je na dvorišče pred pošto zavozila nerodna poštna kočija. Postiljon Tine je ustavil konja, kolesa so obsedela v blatu, pomešanem s snegom. Počasi — Tinetu se na svetu ni še nikoli mudilo — je zlezal s kozla, vrgel vajeti na konja in stopil do vrat poštnega voza, da jih odpre.

Majhen, droben, silno lep čeveljček je pogledal skozi vrata, tako lep, da bi človek ne verjel, da more tičati v njem človeška noga. Take znajo delati samo reklamni umetniki za velike tvornice modne obutali. Čeveljček je pogledal skozi vratca in zagledal pred sabo brezdanjo blatno mleko. Ustrašil se je in se umeknil nazaj. Prepričan je bil, da mu ugasne za večne čase blesteča luč njegovega mladega življenja, če se potopi v to mlako.

„Postiljon! tu ne morem iz voza, lepo vas prosim!“

Drobčken glasek, kakor golčeče senice, je pozval Tineta.

„Ne morete?“

Tinetu so hudomušno strigle redke brke.

„Hi!“

Konja sta iztirala voz iz mlake.

Rahlo in prožno je stopila iz voza Malči in se ozrla.

„Tukaj, postiljon?“

Malči je pokazala na stopnice, ki so vodile do urada. Tine je samo prikimal in razkomataval konja.

Pet stopnic je prehodila Malči...

„Prosim, še pet helarjev!“

Iz urada se je čulo ostro govorjenje. Malči je obstala in se stisnila k zidu.

„Torej še pet helarjev?“

Raskav, debel glas je to ponavljal.

„Neko pisanje čakam. Slamoreznico sem naročil. Pa bi moj fant jutri šel ponjo. Ko bi se ob petih zjutraj oglasil in pobaral, če je prišlo pisanje!“

„Lepo vas prosim, kaj pa mislite! Zakaj ne rečete rajši o polnoči? Zunaj so napisane uradne ure, sicer me — ni! Razumete! Zahtevam red! Še kaj želite?“

„Ne.“

„Z Bogom!“

Okence je zaropotalo in se zaprlo.

Po stopnicah je prikrevsal godrnjaje velik starikav mož. Govoril je sam s seboj. Malči še pogledal ni, dasi je obdrgnil obnjo umazan rokav. In prav tedaj ga je razumela Malči, da je rekel: Kleta ženska, kako je strupena, zlomek... Malči je dvignila nogo na šesto stopnico. Težko jo je prestavila, kakor bi se naenkrat bližala divji družbi.

„To naj je moja Mara“, je-premišljala v naglici, ko je počasi in strahoma šla kvišku po umazanih stopnicah. „Ta glas, ta srep, trdi glas! To ni Mara! To je glas huzarskega kapetana. Nič nežnega, nič njenega. O, Bog, zakaj sem prišla?“

Boječe in rahlo je potrkala, kakor bi zadel ob vrata prstek majhne šolarice.

„Svobodno!“

Zopet tisti sonorni, zapovedujoči glas. Malči skoro ni upala prijeti za kljuko.

„Samo, da se nekoliko ogrejem, potem grem, precej se vrnem s prvo pošto.“

Odprla je počasi vrata.

Mara je energično pisala uradno polo, da je glasno škripalo pero. Še ozrla se ni precej. Z močno potezo je nekaj podčrtala, potem vstala.

„Malči, zlata moja dušica!“

Glas Mara se je dvignil kakor za oktavo in zvenel rahlo, kakor najljubeznivejši molakord.

Malči jo je gledala z začudenimi črnimi očmi, drobne rdeče ustnice so se očarane odprle in beseda ni prišla skoznje.

Mara jo je iskreno poljubila, in Malči je bila tako osupnjena, da ji ni mogla vrniti poljuba.

„Malči, sem, sem! Tu ni zate, tu je urad, samo trdi zakon — nič ljubezni!“

Mara jo je prijela za roko, odgrnila težko — bordó-rdečo zaveso na steni in jo vedla v stanovanje.

„Tukaj, ljubše moje, odloži, sedi, pogrej se, zebe te, revica!“

Malči je bila še vedno razmišljena, da je komaj izgovorila nekaj besedi v pozdrav.

„Sedaj naredi, kar ti drago, vsega tega si ti gospodarica — pa me oprostí za nekaj trenutkov, da uredim došlo pošto.“

Mara je izginila skozi zavese v urad.

Malči se je ozrla po sobi. Vsak košček v sobi, vsaka majhna dekorativna petlja — vse je dihala nežnost, red in veliko dražest.

„Da, tukaj je moja Mara, tam v oni sobi je ni — tam je druga, meni čisto nova ženska, nekaki moški...“

Malči je sedla in se stisnila k peči. Iz uradne sobe so doneli kratki pretrgani stavki — vsi resni, odločni in suhoparni. Stranke so došle na pošto.

„Torej tako“, je vzdihnila Malči, to čaka mene. Takale sobica pač, ali tam — urad, tak nastop, ti rezki glasovi... Malči se je prijela za glavo. V njenih sencih je kljuvalo. Živci so se ji tresli, da je drhtela zlata zapestnica na roki. Obšla jo je bridka žalost, pred njo se trgala debela zavesa, skoznjo je morala pogledati in za njo je ležala bodočnost, kakor mrzlo pokopališče, kjer je polno križev.

Torej skozi ta vrata, preko te zavese moram, moram — do kruha. In ta kruh? V vsaki drobtini križ, na vsakem koscu kruha solza zatajevanja... In še za ta grenek kruh prosjačim pol leta, kakor beračica v veži.

Malči je drhtela, križi na pokopališču bodočnosti so se zgenili, rastle so kvišku, dobili so oblike in postali so kakor pošasti z bičem.

Malči se je stisnila tesneje k peči.

Mara se je vrnila.

„Torej, dušica, sedaj sem tvoja, samo tvoja. Urad je zaprt — in jaz sem svobodna — tako svobodna kakor kralj, še bolj!“

Veseli zvok je vplival na Malči blagodejno. Pokopališče je izginilo — po ljubeznivi sobici je zagorela luč velike svetilke.

„Oh, Mara, ko bi ti vedela, kako sem se te prestrašila!“

„Prestrašila?“

Mara je primeknila stol in se srčkano stisnila k Malči.

Malči ji pove zgodbo s stopnic.

Mara se ji je zasmejala z zvonkim, veselim smehom, kakor bi zvonilo na praznik.

„Malči, dušica majčkena! To je služba, razumeš, služba! To je boj za obstanek! Vojska za kruh! V uradu sem jaz cesarsko-kraljevi poštar — tu pri tebi — srce, samo ljubeče srce. In, Malči, to je pač tudi tvoja usoda!“

„Moja usoda!“

Malči je vzdihnila in naslonila glavo na Marine prsi...

Svetilka je zagorela z visokim plamenom. Na steklu se je napravila črna lisa. Mara je privila svetilko nazaj.

„Malči, ne bodi otožna! Z Bogom urad! Misli si, da si kraljica — glej, to je tvoje kraljestvo! Majhno je — pa tvoje je. Govoriva kaj drugega!“

„Mara, tako sem trudna!“

„Trudna, ubožica! Večerjo ti pripravim, pa ležeš!“

„Ne, večerje ne, prosila bi te čaja!“

„Da, čaja, vevaj, kraljica!“...

Na mizi je šumel samovar. Malčka je govorila s trudnim, drobnim, salonskim gla-

som. Mara jo je pestovala in ji gladila lepe, črne lase. Šepetaje ji je odgovarjala, trikrat jo je poljubila na oči, ki so gledale z nekim strahom, kam bi se oprijele.

„Malčka, čaj je gotov...“

Trudna je šla prijateljici iz naročja in trudna je pila čaj, kakor človek, ki pride z dolge poti izmučen na smrt, je in pije — pa ne ve, kaj dela...

Malčka je legla.

Mara je šla po prstih v urad, prižgala si cigareto in odprla knjigo: Tihi večeri.

Malči je mislila, da takoj zaspi. Sklonile so se ji vejice, ugodno ji je bilo na mehki postelji...

Ali naenkrat je prišlo, kakor poprej. Zavesa se je pretrgala in zopet je gledala na pokopališče polno križev. „Ne, ne maram vas! Nazaj, nazaj v preteklost!“ In prišla je njena mladost.

Poletje. Za zelenimi kostanji visoka hiša. Pod kostanji vse črno ljudi, resnih in prazničnih. In tedaj je zadonelo tako votlo, čez obraz si je spustila dolgo, črno tenčico in je omahnila. Dvignila se je črna krsta, za dehtelo je po kadilu, ljudstvo se je razvrstilo in šlo izpod kostanjev. Ona je šla za rakvijo. Njene oči so bile objokane, solze že izsušene, dve noči je prebedela in prejokala.

Šli so počasi. Vse se je gibalo. Rakev, zemlja pod njenimi nogami, pogrebci — vse se je gibalo in omahovalo. Omahovaje so prišli do široke jame. Pogledala je vanjo. Ni videla do dna. Dvakrat se je nagnila — in še ni dozrla tal. Obstala je. Čutila je, da jo po vseh udih drži strašna železna roka — nič več ni bilo solza, nobenega vzdihla. Udje so drgetali, apatična krčevitost jo je objela...

Nekaj je zabobnelo... Zamrmralo je po vsem pokopališču... Bratova roka jo je prijela — tedaj se je ozrla. Pred njo ni bilo več brezdna — gomila je vzrastla nad njim. Črna množica je izginila, kakor bi jo z rakvijo vred zagreblili...

Hitela je domov.

„Ni res! Sanje so bile, težke in bridke. Ni res, mama ni umrla!“

In vendar je ni bilo doma. Vse prazno, vse je dišalo po cvetju, po svečah in po mrliču... Nikoli več je ni bilo nazaj...

Malči je vzdihnila.

„Mara!“

Poštarica je takoj prihitela po prstih iz urada.

„Kaj ti je, Malčka, ne spančkati!“

„Ti kadiš, Mara?“

„Sem, pa ne več!“

„Le kadi, ali zdi se mi, da se mi je sanjalo o rajnici mami, o pogrebu. Veš, duh od cigarete, pa sem mislila na kadilo, na sveče!“

„Zaspi, srček!“

Mara je odšla zopet tiho v urad in čitala in kadila dalje.

Malči se je obrnila v steno. Oči so zrle v temo. Spomin na mamo je vstal še enkrat velik in grenek, na belo blazino je pripolzela solza.

Zaprta je oči, šepetala je molitvico za mamo...

In zopet se je razgrnila pred njo preteklost — tako sijajna in lepa, v rožah in ptičjem petju. In tedaj je prišel nekdo s predrzno roko in segel po bujnem cvetu, utrgal ga je, za klobuk ga je dejal, zavriskal in odšel. Šel je po travniku — po cvetlicah je hodil, in ona je gledala za njim s solznimi očmi. In tedaj je zagledal drug cvet, snel je klobuk, vrgel prejšnji proč, utrgal oni drugi in šel in se ni več vrnil...

Malči je pa obslonela za oknom — objokana in obupana. In prišli so dnevi, ko se je reklo celo: Tudi odtod moraš, tudi skozi okno ne smeš več gledati po cvetni poljani. — In šla je, v roke je-segla bratom in sestram, pa so se razkropili križem sveta, brez doma, brez sreče, brez matere...

„Mara!“

Zopet je prihitela iz urada po prstih.

„Še nisi zaspala?“

Malika je sedla na postelj.

„Daj mi vode!“

Njeni beli prsti so drhteli. Na suhih ustnicah je trepetala dolga želja po izgubljenih dnevih. Oko je bilo otožno, solze si niso upale na dan. Kapale so v dušo...

Prijela je kupico in pila z žejnimi požirki. Kapljica se je razlila na njeno belo obleko.

„Ah, Mara! Pogledaj, polila sem! Če se prehladam! Zebe me, na prsih čutim mrzlo kapljo!“

„Srček, ne prehladiš se ne! Veruj mi, da se ne prehladiš! Lézi in spančkaj!“

Mara je sedla k njej. Malči se je pa dvignila, oklenila ji bele roke krog vratu in pričela ihteti . . .

(DALJE.)

ZVONIMIR:

TOPLIH DIHOV . . .

Toplih dihov, toplih sapic
duša si želi,
da vzbudi se iz turobne
zimske žalosti . . .

Sem čez morje lahno diha
pomladanji dih,
v barčico so sedli fantje
srček žalostnih.

Barčica čez morje plava,
jadra se blesté,
fantje sem se čez valove
radostni smeje . . .

Tudi jaz bom v barko stopil,
jadral čez morje,
da iz mračne zimske tuge
se vzbudi srcé . . .

ZVONIMIR:

SREČA.

Zašumeli temni lesi
pesem so veselo,
o pomladi in o sreči
vse je zašumelo.

Stal sem na parobku gozda
in sem prisluškal,
tamkaj v lesih nekdo tiho
je po temi taval.

Kdo je hodil tako plaho,
kakor bi se skrival?
Sreča moja, o kateri
tolikrat sem snival?

Sreča moja po temini
gozdni je hodila,
duša v temi je življenja
žalostna blodila . . .

FR. S. FINŽGAR:

SREČALA STA SE...

VSAKDANJA POVEST BREZ KONCA.

(DALJE.)

III.

Dominik Skromen je sedel po večerji v obednici nasproti očetu. Gledal je predse, nervozno prižigal cigareto za cigareto in molčal. — Tudi oče ni izpregovoril ničesar. Na čelu pod sivimi lasmi, na katerih je viselo toliko muke in truda, skrbi in dela, se je vlekla globoka, zgrbančena guba, kakor bi truden in skrbi-poln oblak legel preko trde gore. Mama je čitala. Pa vsebina časnika je ni zanimala. Zakaj listala je naglo po njem, obtičala nekaj hipov pri inseratih, potem pa list odložila. Napravila je važno lice, stroge poteze so se ji poostrile.

„Veš, papa, ti mu daješ potuho. Nič mu ne rečeš! Za včeraj, postavim, ali je to dostojno, ali se to spodobi, da kvartá v pozno noč v gostilni, v tej jami razbojnikov... To je strašno!“

Dominik je počasi dvignil glavo in pogledal očeta. Ali oče se ni genil, ni trenil, oblak na čelu je bil še temnejši.

„V jami razbojnikov?“

Govoril je s tihim glasom, ki se je tresel.

„Prosim, bili so pošteni ljudje, in v posebni sobici smo bili.“

„Pošteni, seveda! Kdo jim je kaj očital? Toda igra za tako mladega človeka, kakor si ti, lepa prihodnost!“

„Igrali smo za vinarje, za kratek čas; saj vendar nisem imel najmanjše zabave celi predpust. In ta večer, edini, se mi očita!“

„Zabave, kako pa, tako imeniten gospod — hahaha!“

Dominik je povetil glavo, pa jo je naglo dvignil, da bi odgovoril.

Tedaj ga pogleda oče. Dominiku je umrla beseda na polodprtih ustnicah.

„Drugič mi ne hodi igrat! Razumeš! Hočem mir v hiši!“

Oče se je dvignil in z odločnimi koraki odšel v drugo sobo. Za njim je vstal takoj Dominik in ni rekel lehkonoč. Zaprl je tiho in ponižno za seboj vrata. Po stopnicah so doneli njegovi težki čevlji. Slišalo se je v obednico, kako so zakrulila vežna vrata in se zaprla. Dominik je šel v svojo sobo, ki je bila v prizidku ponosne hiše.

Na nebo se je ozrl, ko je šel na dvorišče. Bilo je vse nekako vlažno in solzivo; sivkasta pajčevina je bila razpeta čezinčez in redke zvezde so zaspano gledale skoznjo.

„Tako daleč je moja zvezda“, si je mislil Dominik. „Nikoli se ne dokopljem do nje. Čezdalje bolj se pogrezam, name stopajo, kmalu se pogreznem in zvezd ne ugledam nikoli več. Sedaj prične še oče...“

Z boječo roko je pritisnil kljuko in izginil v temo.

V sobi je bilo precej hladno. Iz železne peči pri vratcih je gledalo veliko, krvavo žareče oko v črno temino. Dominika je neugodno izpreletelo in čutil je, kakor bi se mu nekdo režal, kakor bi tisto oko tičalo v čelu grdega demona.

Hitro je prižgal luč. Zasvetilo se je po kotih, oko v peči je ugasnilo.

Sesedel se je na stol in se zamislil. Njegove misli so gledale v čudno noč pred seboj, kakor bi hodil v trdi temi po nepoznanem kolovozu in bi z izbuljenimi očmi blodil po črnini ter tical z rokami pred seboj.

Tedaj je nekaj zacvililo pred durmi in popraskalo po njih.

Dominik se je ustrašil. Pogledal je v kot. Na tleh, na zmečkani, oddrgnjeni preprogi

je bilo prazno. Strah ga je naglo minul, vstal je in odprl Lordu.

„Revček, dobil si jo, kaj ne?“

Pogladil ga je po glavi in mu pokazal na ležišče. Ko je odhajal iz obednice tako naglo in tiho, ga Lord ni opazil, ko je dremal v kotu. In tedaj je vedel Dominik, da ga je mama jezno zapodila in sunila skozi vrata za njim. Zakaj, kot gospodarja, gledala je težko tudi Lorda.

Dominik je zopet sedel in naslonil glavo na dlani.

Teden je minul, odkar se je vrnil od Mare z dvignjeno glavo in ponosnimi koraki. Vzravnala ga je ženska, prebudila ga je njena energija kakor iz spanja.

Ali zopet mu je klonila glava, pogum je bežal in nocoj se mu je zdelo, da se je pretrgala zadnja vrvica, s katero je bil privezan na življenje.

Pogrešal je materine ljubezni — a imel je še očetovo. Z lepa mu ni odbil oče nobene prošnje. Z vso skrbjo, z vzgojo, z denarjem je hotel nadomestiti sinu umrlo materino ljubezen. Ni utegnil mnogo občevati z njim. Preveč je bil obložen z delom, skrbi so se gromadile nad njegovo glavo. In sin ni zahteval od očeta ljubeznivih besedi, njegovo srce je čutilo, da ga oče ljubi. In ob tej ljubezni je visela in živela Dominikova duša in skromno prenesla mnogo pikrih in ostrih besedi.

Toda nocoj! Ta oblak na čelu očeta! To njegovo trdno in kratko povelje! Včasih ga je branil in zagovarjal, nocoj ne več. Torej tudi tu je počila trta, katera ga je vezala na trdno oporo.

Ni ga, nikogar ni več, da bi ga prijazno potrepal po rami in mu dal dobro besedo. Ni ga! Torej mu je edina pot — proč, daleč proč odtod, v deželo, iz katere ni več vrnitve!

Komaj se je Dominik zavedel te misli, tedaj je že vstal ob njem demon. Kakor bi prišel tisti s krvavim očesom v čelu semkaj od peči. Na tilnik mu je dejal roko, da je glava lezla proti mizi in da je nazadnje čelo trčilo ob hladno ploskev.

„Proč beži, prav imaš! Bolje je, da si mrtev nego živ zakopan. Preko groba ne seže njih sovrašтво!“ . . .

Dominik se je stresel in dvignil glavo. Zdelo se mu je, da luč gori premalo. Privil je plamen višje. Zaželel je po luči, grozen je bil mrak, ki je zasenčil njegovo glavo.

„In osveta, Dominik!“

Zopet mu je sedlo na tilnik, zamižal je in sklonil glavo do mize.

Dominik je že davno mislil na osveto. Ali drugačno si je izmislil, kakor mu jo нареkuje demon. Mislil je o lepi bodočnosti, ko si naštedi in nareže kruha zvrhano krado. In takrat se pripelje domov, z dvema konjema se pripelje in darov prinese za popolbrate in sestre. In očetu kupi lep dar — mami pa nič. In takrat pojde zvečer nalašč v gostilno, plača za vino, da fantje zapoje in zavriskajo. Vrnil se bo domov, in nihče mu ne bo smel reči besedice. To bo osveta . . .

„Puste sanje“, se je režal demon.

„Nikoli ne dospeš do te osvete! Preje te pohodijo in uničijo. Ne privoščijo jim tega veselja! Ognji se jim in zapiči v njih srce sulico, ki bo rezala do groba, ki bo pekla in grizla, da ne bo več mirne noči. Svet jih bo sodil in obsodil. O tebi se bo govorilo s solznimi očmi in usmiljenje bo vzdihovalo na pokopališču, ko te zagrebo.“

Dominik je odskočil od mize. Dihal je nemirno, roke so se mu tresle. Po sobi je začel hoditi, vrtel se je krog mize v kolo-barju brez konca.

„To je moja pot“, si je domislil, „kolo-bar brez konca. Vedno se vračam nazaj, vedno iste postaje mojega križevega pota — vedno iste. In vun ne morem.“ Dominik je bil čedalje bolj razburjen, njegova moč je ginila, pokala je v njem, kakor korenine nagnjenega drevesa, katerega izruje napol vihar —: drevo se nagne — počasi se trgajo vlakna iz zemlje, dokler ne zagromi in drevo trešne odtrgano od grude na zemljo.

Dvakrat je še hitel krog mize. Krog njegovih ustnic se je zasvetil demonski žar, ki je napisal na celo lice: osveta, osveta! Nikoli še ni bil Dominik tak. Njegove po-

nižne in mirne oči so se svetile in bliskovo utripale. Prsti so se krčili, v prsih je bilo pretesno, da si je moral odpeti gumb na prsih.

Tedaj je obstal. Njegove oči so se oklenile dvocevke na steni. Nekaj sekund jo je gledal nepremično — nato je stegnil roko po njej, puška se je snela s stene in kakor bi zahrepenela proti njemu, se je nagnila in obslonela na njegovi roki. Dominikov obraz se je svetil pri luči v demonskem smehu. Oči so begale po puški, kakor blaznemu. Dvignil je puško in jo poljubil.

„Ti me ljubiš!“

Zakrohotal se je z glasom, katerega sam ni še nikoli slišal, in se ga je ustrašil.

Lord je planil z ležišča in skakal krog gospodarja.

„Lord, nikoli več se ne vrneva!“

Na mizi je pustil luč in odšel po prstih iz sobe kakor tat.

Zunaj ga je objel vlažen zrak. Na nebu se je zgostila pajčevinasta mreža oblakov. Komaj tri zvezde so žarele na njem otožno, kakor sveča v dimu. Od streh je počasi v presledkih kapalo.

Dominik je šel tiho čez dvorišče. Ko je bil oddaljen toliko od doma, da ga ni mogel nihče slišati, je stopil nekaj korakov trdo; koraki se niso oglasili v razmočeni poti.

Nato je obstal.

Kam?

V goro?

Čemu tako daleč?

Kar tukaj pred nogami se končam, da slišijo pok, da jih presune moj zadnji hvalni pozdrav.

Dominik se je zopet glasno zasmejal. Ozrl se je naokrog. Vsepovsodi mrtvo. Neka grozničava tihota je vladala, kakor sredi velike množice, ki pridržava sapo in z odprtimi ustmi čaka velikega dogodka. Dominika je obšla za trenotek groza. Toda samo za trenotek. Hitro se je pomiril in zopet gledal naokrog.

Pred njim — sto korakov morda — se je iz teme bleščalo nekaj sivega, kakor dolga črta. Dominik je strmel v to zabrisano črto.

„Seveda, kaj premišljam? Tje grem, k njej ležem počivat!“

Hitro je krenil proti sivi črti, ki se je širila in daljšala pri vsakem koraku. Stal je pred njo, na sredi je bila črta pretrgana. Tam je prijel za kljuko in počasi odprl črna vrata na pokopališče. Iz snega so gledale tri črne lise — kakor bi kdo stopil na bel prt z umazanimi čevlji. Trije novi grobi. Dominik je šel mimo njih, zavil v vogel proti kamenitemu spomeniku. Večkrat se je spoteknil na gomilah, ki se niso razločevale pod belo odejo.

Dospel je do visokega kamena.

„Mama, prišel sem za teboj!“

Puško je naslonil k zidu, razkril je roke in objel spomenik.

„Mama, k tebi!“

Besedo mama je izpregovoril mehko in z vso bolečino zapuščenega srca. Krčevito se je oklenil marmorja in ponavljal: Mama, mama, mama... Oči je zatisnil in lice se je doteknilo mrzlega marmorja. Ali on ni čutil. Mrzlate, mehake in gorake se mu je zdel kamen, tako mehake, kakor je bilo tisto srce, ki počiva pod gomilo.

V Dominiku se je zbudil spomin z vso nedosežno jasnostjo.

Videl je natančno, kako se je igral na dvorišču z leseno puško. Takrat ga je poklicala stara hišna in mu velela k mami. Tekel je k njej. Skozi predsobo je taval po prstih. Mama je bila bolna in vselej se ji je bližal po prstih, da ji ni povzročil bolesti. Mama je ležala na postelji blede, brez krvi v licih, brez življenja v rokah. Dominik se je približal postelji po prstih in poljubil njeno roko, ki je ležala kakor mrtva na odeji. Mrzla je bila ta roka. Nekdaj ni bila tako mrzla in suha. Mama je s trudom okrenila glavo in ga pogledala z velikimi rjavimi očmi.

„Dominik“, je rekla prav tiho in s težavo.

„Dominik, jaz pojdem od tod.“

Iz njenih oči sta pripluli dve veliki solzi. Dominik je držal mamo za roko in z odprtimi ustnicami gledal v njeno lice.

„Prav sem stopi, Dominik!“

Dominik se je dvignil na prste in nabral ustnice, da bi jih približal mami in jo poljubil. Pa je ni dosegel.

Mama je dvignila z velikim trdom roko in jo položila na skodrano glavo sinovo.

„Dominik, jaz pojdem, ti boš revček... Pa nič se ne boj! Vse se premaga na svetu...“

S palcem mu je napravila križ na čelu in dolgo gledala v njegove oči, ki so strmele in poslušale besede, katerih niso razumele.

„Dominik, nikar me ne pozabi — vse se premaga z božjo pomočjo — in jaz“ — govorila je z veliko težavo — „in jaz bom vedno pri tebi...“

Tedaj jo je premagal silen kašelj. Iz sosedne sobe je prišla postrežnica, kmalu so prišli drugi in se zbrali krog postelje. Dominik je jokal, pa ga je nekdo dvignil in odnesel. Ko se je najokal v svoji sobici, je prišel papa, ga vzel na kolena in mu rekel: „Revček!“ In papa je imel vse rdeče in objokane oči — — —

Dominik je izpustil marmor in ob njem pokleknil v sneg. Z njegovega tilnika se je nekaj ločilo, nekaj težkega in groznega.

Dominik je sklenil roke in prosil:

„Odpusti, mama; odpusti sinu, ki te je pozabil za trenotek, ne, tebe ni pozabil, tvoje besede samo... Vem, ti si z mano, ti si pri meni — vse se zmaga na svetu...“

Dominik je vstal z gomile. Nad njim se je pretrgala žalostna megla na nebu in sto zvezd se mu je veselo nasmejalo, ko se je vračal domov...

IV.

Drugo jutro po prihodu na pošto je Malči pozno odprla oči. V sobo je sijal svetel zimski dan. Iz pisarne se je čulo šumenje papirja, v peči je prasketal plamen.

Malči se je dvignila v postelji in se naslonila na komolec. Ozirala se je po sobi, z roko je potegnila preko čela in si popravila črne kodre, ki so se ji vsipali čez lice. Živo se je domislila večera. Hotela je zaklicati Maro. Ali položila je glavo nazaj in premišljala.

Spanec jo je okrepil. Njeni rahli živci so bili pomirjeni, in skoro sramovala se je sama sebe iz sinočnega večera. Čula je, kako Mara hodi po prstih, kako tiho lista po papirju.

„Zaradi mene“, si je mislila Malči. In kar naenkrat ji je zopet bridkost skalila veselo, solnčno zimsko jutro. „Zaradi mene“, je ponovila Malči šepetaje.

„Zakaj sem tako nesrečna? V nadlogo sem prišla prijateljici, beračica sem, samo s tem razločkom, da ne hodim raztrgana od hiše do hiše... In to je še huje. Beračica je ponosna na svojo kljukasto palico, s katero trka na vrata; ljudje vedo, da ima pravico trkati in so usmiljeni, darujejo ji v božjem imenu polna perišča v vrečo. Mirno gre dalje, ob cesti sede na kamen in preševa vinarje. Nihče je ne moti, nikdo ne pogleda zavistno in sovražno. A mene? Ko sem trkala osebno na vrata in prosila službe, so me gledali začudeni, kakor da ne bi imela pravice prositi kruha, ne zastonj, ne za delo. Z očmi so mi očitali, zakaj nisem umazana, če se mi zares hudo godi; čemu imam rdeča lica, ako sem lačna. In sedaj čakam službe, za katero nimam poklica, bridke službe, v kateri moram ubiti sama sebe, da bom mogla živeti. In ko čakam — sem nadloga drugim.“

Malči je zbolelo globoko v duši. Usoda jo je bridko tepla in preganjala. Ali tako jasno še ni nikoli občutila prebridke zavesti, da mora biti ona, ki je po smrti mame šestnajst let gospodinjala bogati hiši, kateri so se klanjali odlični gosti, da taista Malči danes gostuje v nadlego drugim pod tujo streho. Oni grozni občutek jo je prevzel, ki človeka poniža do zemlje, ki mu kriči na uho: Odveč si, nepotreben, za napotje... Ko bi bila vsaj sama tega kriva! Ali sama je nedolžna, usoda, nesreča očetova — bogvekaj — samo njena vest je čista. Da bi bila sama povzročila svojo nesrečo! Oj, lahko bi ji bilo. Kot grešnica bi se stisnila v kot in poljubila roko, katera bi ji vrgla skorjo kruha. Ali tako je njen ponos neupognjen, trdo bi rada zaslužila kruh, saj ima moč in zmožnost.

Toda te razmere in ti ljudje nimajo usmiljenja . . .

Trpko je žedela v postelji, ki ji je postala naenkrat neznosna in neprijetna. Prgnala je iz nje prijateljico, ki je šla in si postlala drugod. „Ne, ne morem prenesti —“

križ, samo da se je nihče ne bi ogibal, da bi v največjem trpljenju in zatajevanju vendar jedla svoj kruh.

Dvignila se je hitro na postelji, kakor bi jo spekle tuje blazine.

„Mara!“

SPOMENIK SV. JURIJA V ZAGREBU.

A. D. FERNKORN.

Malči si je zaželela nazaj one slike sinočnega večera, ko je pogledala v bodočnost skozi zaveso in je videla pokopališče polno križev. Želela si je, da takoj stopi na to mesto trpljenja, želela je, da jo razpnó na

„Dobro jutro, srček! Si se dobro naspala?“

Malči je imela otožno lice.

„Mara!“

„Češ kave? Je že pripravljena.“

„Ne; Mara, nekaj drugega bi te prosila!“

„Govori, dušica!“

Poštarica je sedla k njej.

„Mara, povej, če si huda name?“

„Kaj pa misliš?“

„Ker sem ti v nadlego!“

„V nadlego? — V zabavo si mi. Saj veš, da tu nimam pravzaprav nobene prijateljice. In za nekaj časa imeti v samoti takole srce, to je za človeka, ki večno sameva, pravi balzam.“

„In vendar sem ti nadležna . . .“

„Malči, nikar me ne žali!“

„Ker pa vem, da sem ti. Slišala sem te, da si hodila v pisarni po prstih, tako tiho si listala po popirju. O, vse vem, nikar ne taji!“

„To bi bilo vendar grdo, če imam gosta, ki mirno spi, pa bi ga dramila z neokretno, trdo hojo.“

„In vendar hodiš ti sicer v pisarni trdo in odločno — včeraj sem videla.“

„In ko ti vstaneš, se zgodi prav tako!“

„Torej sem ti nadležna — —“

„Malka!“ Mara jo je pogledala z očmi, ki so napol velevala napol prosile.

„Le počakaj, poslušaj mojo prošnjo! Danes odidem kamorkoli — tudi za pestunjo, če treba — ako mi ne izpolniš prošnje. Boš?“

„Govori!“

„Obljubi mi, da sprejmeš kesneje od mene povračilo za vsako stvarco, kar mi storiš v tem času.“

„Malči, nikar me ne žali! Veš, da ne morem.“

„Dobro, potem grem s prvo pošto!“

Malka je dvignila glavo s tistim ponosom, kakor jo dvigne samo on, ki od zibeli ni bil nikdar vaje besede, prosim? Ustnice je stisnila, oko ji je zažarelo, med bogatimi črnimi obrvmi, ki so se bočile pod čelom, kakor dve krepki potezi z ogljem po alabastru — med temi obrvmi se je naredila jezna in odločna gubica, kakor bi hotela reči osorno: Beži! umekni se! Zastonj te ne maram!

„Malči, ti ne greš! Ne smeš!“

„DOM IN SVET“ 1905. ŠT. 5.

„Sama me preganjaš, ker nočeš povračila!“

„Hočem ga, dobro — vse povrneš in poplačaš — kakor v hotelu!“

Malči jo je poljubila.

„Sedaj sem prosta! Znorela bi, ko bi živela v zavesti, da sem ti nadležna — nadležna zastonj. Poslej me ne bo več mučila ta grozna misel. Polovico stanovanja, dela, kuhinje — vsega polovica je moja! Mara, ti si dobra!“

Malči se je lice zvedrilo, na belem čelu je izginila gubica, zapela je veselo pesem, ko si je nalila kavo. — — — — —

Osem dni je preteklo, kar je bivala Malči na pošti pri prijateljici. Mara se je često zelo zatajevala. Poznala je rahle strune njene duše, ki so bile tako nežne, da so vztrepetale ob vsakem dihu malega vetriča. Zato je uradovala resno, vendar je skušala izliti v pusti uradni ton nekoliko mehkobe.

Včasih je pozabila na Malči, ušla ji je preodločna beseda. In tedaj je prihitela navadno Malči in ji pregnala resnost z gorkim ljubkovanjem. Ali tudi Malči se je počasi privajala uradu. Ob solnčnih urah je hodila na zrak, ki je krepil njene živce. Navadno je bila po izprehodu vesela in razigrana.

Tudi tistega popoldne se je vrnila vsa vesela. Zimska sapa ji je dahnila na lice najlepše cvetje. Nič več se ni bala blatne steze, kakor spočetka. Čeveljčke si je oškropila do vrha z blatom. Pokazala jih je Mari in se zasmejala na glas.

Mara se je je razveselila.

„Izvrstno, Malči, kmalu boš zrela za c. kr. poštarja. Le čakaj, da se pošteno napiješ našega zraka in navzameš uradnega duha!“

„Kmalu bom zrela? Saj sem že! Vidiš!“ Malči je zgrbančila čelo, vzela poštni pečat in stopila k mizi, kjer so ležala pisma in čakala štamplje.

Tok-tok, tok-tok! je donelo po mizi. Neusmiljeno in urno je udarjala po cesarski podobi na znamkah.

„Prosim, to je pretežko pismo! Še deset vinarjev!“ Posnemala je Maro.

Tok-tok-tok-tok je šlo dalje.

„Kaj pa vi mislite? Veste, kdaj so uradne ure? Še kaj želite? Nič. Z Bogom!“

Malči se je veselo zasmejala.

„Oj ti porednež!“

Mara ji je požugala in se ji takisto smejala.

„Kaj se smejete v uradu? Jaz sem c. kr. pošta!“

Mara se je smejala od srca. A smeh ni veljal toliko prazni šali; ta smeh je prihajal Mari iz duše, katera se je veselila, da se seli v ubogo zmučeno srce Malčke življenje, ki ji je pojemale, moč, ki bo kos boju za obstanek.

Malčka je nato sedla na nizek stolček k peči, iz same razigranosti si zapalila cigareto in začela peti arijo iz Trubadurja.

„A, nič! Tu ni za Trubadurje. Kaj drugega! Mara pogledaj, kako so krasne planine, vse zmrežene in pokrite z zarjo.“

Mara je pogledala skozi okno.

„Res!“

Tedaj se je oglašil Malčkin rahel in čisti glasek, da se je Mara obrnila od okna in gledala očarana vanjo.

Kaj mi hoče planinca,
kjer zmirom sneg gre! —
Kaj mi hoče ta skrinjca,
ker ne morem do nje!

Malči je pokazala na železno poštno blagajno. Obe sta se veselo zasmejala.

Tedaj nekdo potrka.

Malči je hitro vstala in se umaknila iz urada v sobo — — — — —

Tisti večer je hripava, starinska ura bila devet v hišterni selinjskega župnišča. Tedaj je slovesno in s spoštovanjem zaklopil župnik črnovezано knjigo, kateri so se svetile na hrbtu velike zlate cirilske črke: Biblija. Segel je nato po sivi kučmi, ki je ležala pred njim na mizi in jo potisnil na glavo. Do vratu si je spredaj zapel belo volneno gorenjsko kamižolo. Potem je vstal od starodavne zelene peči in šel v debelih opankah v vežo in odtod pod milo nebo. Njegove ustnice

so se premikale in ponavljale stavek iz ekleziasta ali propovednika: *Суета суеть, цве суета*. — Nečimernost nečimernosti, vse je nečimerno. Zunaj se je bočilo jasno nebo, kakor vesela božja dlan posejana z biseri. Župnik se je ozrl na nebo od vzhoda do zahoda, in po njegovem licu se je razlilo veselje.

„Oj, bo lepa pot, hvala Bogu!“

Preteklo nedeljo je selinjski župnik oznanil, da gre v mesto. In kadar je šel v mesto, se je smatralo v zakotni fari za dogodek.

Pogled mu je segel še na pokopališče, privzdignil je roko in polglasno mrmral: Naj počivajo . . . Tedaj se začuje bolešno tulenje. Po celi rebri se je razlegalo v tiho noč, kakor bi vzdihnila gora. Župnik se je ozrl proti mogočnemu posestvu gospoda Skromna. Od tam je prihajal glas. Vnovič je zatulilo, še groznejše.

„Bog nas varuj, ogenj!“ je mislil župnik in pogledal proti nebu, če bi bilo ožarjeno. Pa ne. Zvezde so migljale, kakor bi vztrepetale in se splašile tuljenja.

Župnik je krenil na levo, obrnil se nazaj in šel na desno župnišča.

Nikjer ognja. Bridko tulenje pa ni ponehalo.

„To je Lord, Dominikov Lord. Čemu tuli? Slabo znamenje, če pes tuli. Ko bi bili tatovi?“

Poklical je hlapca Toneta in napotila sta se proti cerkvi.

Samo ura je škrtala in rdeči plamenček je poskakoval pred oltarjem.

„I, kaj da tuli pes“, omeni Tone.

„Da le ognja ni in tatov.“

„Ognja in tatov“, ponavlja hlapec in zazdeha.

„Navij si budilko, opolnoči greš še enkrat pogledat krog cerkve! Nič se ne ve!“

Tone je segel za uho v zmršene lase pa ni nič rekel.

„Opolnoči, si razumel!“ je ponovil župnik, ko je odhajal po stopnicah v spalnico.

(DALJE.)

FR. S. FINŽGAR:

SREČALA STA SE...

VSAKDANJA POVEST BREZ KONCA.

V.

(DALJE.)

o je bilo tisti večer, ko je tulil Dominikov Lord, in je selinjski župnik v debelih opankah strahoma hodil krog župnišča in cerkve...

Malči je izginila za rdečo zaveso iz poštnega urada v sobo, ko je nekdo potrkal. Dominik je vstopil počasi, zavrt v rjav havelok. Videl je, da se je zavesa zgenila, in da je nekdo izginil za njo. Zato se je takoj dostojno opravičil.

„Motim, gospodična! Obisk imate!“

„Izvolite naprej! Nič ne motite!“

Mara je vedla Dominika med zavesama v sobo.

„Gospod Dominik Skromen — Malči, moja prijateljica.“

Dominik se je počasi priklonil in pogledal Malči v obraz. Ko je začutil na svojem licu njen pogled, se je veselo začudil.

„Malči, tu imaš kolega! Gospod Dominik tudi išče kruha, kakor ti, in je včasih zelo žalosten, kakor ti, in zato sem včasih huda nanj, kakor nate!“

Na Malčinem obrazu se je nekaj zasvetilo, kakor na licu zamišljenega človeka, ko sredi ceste sreča prijatelja.

„Drago mi je!“

Segla mu je v roko.

Dominik jo je pogledal drugič, sedaj naravnost v oči. Ko je začutil na dlani njeno gorko roko, se je začudil še bolj veselo.

„Tako! Sedaj se poznata! Sedita in se pogovorita. Moj posel bo naglo pri kraju; pošta takoj odide.“

Dominiku je Malči odme knila stol od mize. Sedel je kar v haveloku in klobuk je držal v roki. Njegove oči so se oklenile

Malčke, krog ustnic je nekaj vtripalo, kakor bi hotel povedati prijazno besedo. Pa v trenutku se ni domislil pametne stvari, da bi izpregovoril.

„Kar v haveloku? Odložite, gospod Dominik!“

„Saj pojdem, takoj pojdem!“

On je vseeno vstal in pokorno storil, kar je želela Malči. Zazdelo se mu je, da bi prav tako pokorno tisti trenotek skočil skozi okno, če bi mu ona velela.

„Torej Vi tudi čakate službe?“

„Že dve leti!“

„To je dolgo!“

„In zdaj, v tem trenutku, se mi je zazdelo, da sta naglo potekli!“

„Ker ste doma; saj Vam je prijetno!“

„Ni mi prijetno, verujte!“

„Kako pa meni, ker nimam nikjer doma?“

„Včasih je bolje, da človek nima nobene doma.“

Dominik se je ozrl, kakor bi se bil ustrašil svoje besede.

„Da bi bilo bolje, ne razumem, ne verjamem.“

Tedaj je Malčka dvignila nekoliko glavo in pogledala preko mize na veliko podobo zadaj na steni. Dominik je videl, da so se ji prsi dvignile in bal se je, da ne bi bridko vzdihnila.

Ozrl se je čez ramo proti poštni sobi, potem se je sklonil nekoliko čez mizo in tiše izpregovoril:

„Verujte mi, da je včasih bolje, če človek nima doma. Snoči sem se mislil — zato Vam rečem, da verjamete — mislil sem se — ustreliti!“

Dominik je povetil pogled.

„Nikar, lepo Vas prosim!“

Malči je položila roko na mizo proti Dominiku. Pogledal jo je in natančno videl, da so se ji prsti stresli.

V Dominiku se je rodila vesela misel, katere se je prestrašil, ker je bila prešerna. Boji se zame; kakšna druga bi se mi zasmejala, norec bi mi rekla, ali pa strahopetnež. Ta me je pa poprosila, nikar, in prsti so se stresli. Ženske so čudne; pa ji še izpregovorim o tem; kdove, kako se človek prikupi lepemu dekletu.

Samo en trenotek, prav kratek, je potekel, ko se je v njem rodila ta prešerna misel. Dominik se je prestrašil in se v istem trenutku pokesal. Najrajši bi bil segel čez mizo po tisti roki, pa bi jo poprosil: Z mano pojdi, vodi me kakor otroka. Nikoli več ne napravim take neumnosti, ne v dejanju, ne v besedi.

„Včasih človek res ne ve, kako bi si pomagal in tedaj napravi mnogo nespametnih stvari.“

„Sedaj Vam verjamem. V Vaših očeh ni laži.“

„Verjamete? Kako sem Vam hvaležen za Vašo vero.“

„Ali ste vsakemu tako hvaležni za vero?“
Dominikovo oko se je vznemirilo. Da ga vpraša kaj takega.

„Vsakemu bi ne bil, res bi ne bil!“

„In zakaj ne?“

„Ali Vi verjamete, da je v ljudeh kaj vere?“

„Ne verjamem!“

„Zakaj ne?“

„Ker mi je življenje čisto jasno dokazalo, da v ljudeh ni vere.“

„In v meni tudi ne?“

„Rekla sem, da v Vaših očeh ni laži!“
Iskreno je ponovila te besede.

Dominik jo je pogledal, njegove oči so se čezdalje bolj čudile in krog ustnic je vtrpalo nekaj veselega.

„Življenje Vam je dokazalo, da v ljudeh ni vere?“

„Življenje, življenje! Prosim Vas, nikar ne prašajte po mojem življenju. Bodite usmiljeni.“

„Oj, ne vprašam, nikoli Vas ne poprašam. Saj sem vesel, resnično vesel, da sem Vas srečal.“

„Ker Vam verujem, ne z besedo, kakor ljudje, ampak s srcem, ki trpi, kakor Vaše.“

„Ljudje verujejo z besedo!“

„Z besedo! Recite, da ste lačni. Milovali Vas bodo, v srcu se Vam bodo pa smejali in Vas zaničevali. Povejte jim, da ste nesrečni, da iščete groba. — Revček, porekó v lice, za hrbtom se Vam rogajo. — Klanjam se, izgovarjajo, njih duša pa pravi: Udaril in sunil bi te preko praga. — Kako te ljubim, vzklikajo, srce pa pravi: Slučajno te potrebujem; sebe ljubim, ne tebe.“

„Saj ni res! Tebe ljubim!“

Mara je vstopila pri zadnjih besedah in oporekala Malčki. Sklonila se je nad njeno glavo in jo poljubila.

„Nikar ji vsega ne verjemite, gospod Dominik!“

„Vse ji verjamem, vse, do zadnje pičice!“

„Oho, sedaj bom sirota, ko bosta oba zoper mene . . .“

— — — — —
Dolgo je že gorela luč v sobi. Samovar se je že zdavnaj shladil. Veseli obrazi so sedeli krog mize. Malčka je rdela, v licih je vzklikala radost. Po eni strani čela sta se vsula dva kodra in Malči jih ni popravila. Dominik je govoril glasneje. Povdarjal je z levico izrekane stavke, prstan na sredincu je obrnil naokrog. Bežal je čas po bliskovo, pa nikdo ni pogledal na uro. Cel večer je bil kakor sladek, dolgopričakovan trenotek . . .

Dominik je prijel pri slovesu Malčkino roko in se je sklonil, da bi jo poljubil. Ona jo je pa umeknila in rekla: „Čemu to?“

Odšel je Dominik proti domu. Zvezd se je bilo nasejalo na nebo brez konca in kraja. Poskakovale so v veliki radosti. Od severa je vleklo mrzlo čez plan.

Dominik si je pomeknil klobuk nazaj, havelok pa je tesno zapel. Okoli rok je ovil pelerino in jo stisnil k prsom. Nosil je v njih svet plamenček in bal se je tako silno, da ne bi potegnila burja in ga nenedoma upihnila. Hitro je stopal. Izpodletelo

mu je včasih na zmrzli poti, da je omahnil. Pa je vseeno hitel in niti vedel ni, da hodi tako naglo. Pred njim je šlo dvoje oči, v katerih je odmevalo, kakor pri slovesni maši, mogočni: „Credo“. In prav tik pred njim so šle te oči in za trenotek se niso ozrle drugam. In iz njih je tekel ogenj, ki je redil plamenček v njegovem srcu, katerega je on tako varno skrival pred vetrom . . . Visoko gori v lesu je zažvižgalo. Veter je potegnil po golem bukovju, ki je zašumelo. Dominik ni čul tega šuma. Slišal je pa natančno glas, stavke je razločeval, katere je govorila Malči. Vsi so se oglasili, vsi še enkrat, od začetka do konca.

Dospel je — mislil je, da je hodil deset korakov — do pokopališča. Siva piramida je bleščala iz kota. In tedaj se je spomnil prejšnjega večera. Naenkrat je obstal. Zdelo se mu je, da vidi tam črno senco, ki objema kamen; senca se je gibala kakor cvetka v vetru. Vse se je gugalo pod njo, tako je bila nestanovitna. In razločil je vrh sence svoj klobuk, celo obleko je razločeval.

„Ni mogoče! Ali sem jaz pri grobu? Ali sem bil resnično snoči tam, in nabita puška je slonela ob zidu? Ni mogoče! To je bil drugi, to nisem bil jaz! — Za ta večer, za nocojšnje trenutke se prerijem skozi goro, zemljo bi obhodil. Vredna je taka ura, da si zbrusiš noge zanjo; to je cilj — in prej ga nisem imel.“

Dominik se je odkril spomeniku. V srcu je vzkipela hvaležnost.

„Mama, kako sem poplačan s to uro! Hvala ti, mama!“

Prišel je domov, v peči je ljubeznivo žarelo oglje. Demona ni bilo. Po sobi je plul mir, moč ga je objemala . . .

V postelji se je zagrnil čez glavo — dvoje oči se je nagnilo čezenj in vse polno upanja se je razlivalo krog njega.

Prav tedaj je bolešno vzviknila Malči in zaklicala: „Mara!“ Govorili sta še — pa je naenkrat nekaj žalostno zaječalo, beseda je obstala. Zaječalo je vnovič. Malči se je stisnila k Mari.

„Lord!“ se zasmije Mara.

„Pozabil ga je Dominik. Malči, kaj si storila? Še nikdar ni pozabil Dominik lorda!“

Odprli sta mu vrata pod stopnicami, Malči ga je pobožala: „Ne zameri mi in pozdravi ga!“

In tako se je zgodilo, da je lord žaloval pred zaklenjeno hišo nad izgubljeno ljubeznijo in z žalovanjem vznemiril selinjskega župnika.

VI.

Po usehli, z drobnim peskom posuti poti je hodila Malči z Dominikom. Zimsko solnce je sijalo tako veselo, kakor bi prorokovalo zgodnjo pomlad. Nad njima so se podile v hrastju tri šoje.

„Vsak dan se bolj bojim priti na pošto.“

„Zakaj se bojite?“

Obrnila sta se koncu poti in se ozrle drug v drugega.

„Da bi ne prišla prošnja in z njo služba, s službo pa slovo.“

„Tega se bojite? Čudno!“

„In Vi težko čakate službe?“

„Težko, ker se je nekoliko bojim. Moji živci so še preslabi, da bi igrala Maro. Ali vendar vem, da se tiste ure zveselim in ustrašim.“

„Jaz se službe ne bojim. Bojim se samo — slovesa.“

„Lepo Vas prosim, ne bodite sentimentalni!“

„Sentimentalen? Saj nisem. To je vse kaj drugega kakor sentimentalnost!“

„In kaj bi bilo?“

„Ne povem, ker sem Vam že povedal, pa nočete razumeti!“

„Vi mi govorite čezdalje bolj sentimentalno!“

„Saj ste tudi Vi včasih sentimentalni, ne zamerite. Mara mi je rekla!“

„Zmotila se je. Če sem ubožna, ko se domislim veselih dni, nisem sentimentalna. Če so moji živci tako vznemirjeni, da strepetam, kadar poči trhla vejica, če nanjo stopim — to je čisto kaj drugega. Dominik, prosim Vas, bodite naravni. Če rabite fraze,

lažete. In laž Vam izdajo oči, v katerih ni laži, saj sem Vam povedala.“

„Malči!“

Dominik je obstal, da je stopila ona korak pred njim.

„Ne!“

Ni se ozrla. Gledala je daleč, bogvekam, in poslušala.

„Malči, povem Vam po pravici, resno in moško, da nosim v srcu sveto luč, da iz nje teče silna moč po meni, da sem se pravzaprav probudil in zavedel, ko sem spoznal Vas!“

Malči se je naglo okrenila in ga ostro pogledala v oči. Dominik je bil vznemirjen, upanje in dvom sta bila v očeh.

„Verjamem Vam! Pojdiva.“

Do konca poti sta šla molčé. Dominik je iskal na njenem licu odgovora. Malči pa ni odgovorila; kakor bi se poslovila in odšla daleč, do sneženih planin in še čez, tako se je zdelo Dominiku.

„Prijatelj!“ ga je ogovorila sočutno. „Ali morete umeti, koliko sem Vam dala z besedo, katero sem izgovorila, s katero nisem lagala. Resnica je, verjamem Vam, da me ljubite!“

Dominik se je približal in segel po njeni roki.

„Nikar, prijatelj!“

Povdarila je besedo prijatelj, da je iz nje zazvenel odgovor, katerega se je Dominik ustrašil.

„Prestrašili ste se! Nikar se ne bojte — mene. Drugemu ne bi tako odgovorila. Vas nočem nalagati in Vam ponujam roko — prijatelju.“

Dominik je prijel drobčkano roko in jo skril v svoji in na vrh položil levico.

„Moje upanje je razbito?“

„Kakšno upanje?“

„Veliko, Malči, ne veste, kako veliko — do neba in od vzhoda do zahoda — brezmejno!“

Umeknila mu je roko.

„Bodite mirni! Več niste mogli upati od mene — več ne, ker sem Vam dala vse, kar morem komu dati.“

Dominika je obšla žalost. Okrenil se je na beli poti, z levico je zamahnil, kakor bi sunil v grob veliko nado.

„Vse je končano! Z Bogom! Blagor tebi, nepoznani!“

„Dominik, ne sodite in ne govorite, česar ne veste. Počakajte! Prosila sem Vas, bodite usmiljeni in nikar ne prašajte po mojem življenju. In v tem trenutku ste brez srca — Vi zahtevate. Dobro. Počakajte, povem Vam — morda Vam bo stvar koristna!“

Dominik se je vrnil in šla sta po belem parku.

„Dominik, Vi ne poznate ljubezni, ali vsaj ne poznate, kako ljubi žensko srce.“

Dominik ni odgovoril. S sklonjeno glavo je poslušal.

„Dominik, jaz sem ljubila — enkrat, samo enkrat. Srce ljubi samo enkrat iskreno, z vsako mislijo, z vsemi željami, z veliko vero in neizmernim upanjem. Samo enkrat! Kesenje lahko še spoštuje, ceni, se celo žrtvuje — to pa ni več tista edina in ena sama ljubezen, ki se ne vrne nikoli več. In kdor govori drugače, on še ni ljubil — ali pa laže. In lažejo milijoni na svetu, drugim in celo sebi!“ . . .

Malči se je razvnela, da se je Dominik ozrl na rdečico, ki ji je podplula lice.

„Govorite, prosim Vas! Tako še ni govorila nobena ženska!“

„Tudi jaz še nisem nikomur, Vam pa, ker ste se mi zasmilili prvi trenotek, ko ste tujki vrgli pred noge veliko skrivnost in v Vaših očeh ni bilo laži. Zato Vam odpuščam, če ste neusmiljeni, zato Vam govorim!“

„Nikar torej! Da bi Vas mučil? Malči, naj grem!“

„Ostanite. Začela sem, hočem, da dovršim! Pomislite, da ni na svetu lažjega, kakor ubiti ubogo, nedolžno žensko srce, pa pomnite, da ni gorjega dejanja, kakor je to, in nebo mora soditi grozno.“

„Grozno tistega, ki je umoril Vaše!“

Dominik je stisnil pest.

„O, ne, prizanese naj mu!“

„Kdo bi Vas razumel?“

„Ker ne razumete ljubezni, Dominik!“

„Ne razumem? O, da! Doslej je nisem, od onega trenutka, ko sem Vas zagledal, ko se je moja duša veselo začudila, od tedaj jo razumem.“

„Slutite jo, verjamem. Ne razumete jo še ne. Tako sem jo jaz zaslutila — sedemnajstletna deklica. Vse še vem, kakor bi se sedajle godilo. Zdelo se mi je, kakor bi bila prišla po cvetočih kostanjih, preko vrta in pri jasni noči potrkala na moje okno. Srce je vztrepetalo in začutilo, da se godi čudo. V enem hipu, kakor bi se opolnoči odprl rožni kelih, se je porodil v srcu velik, ožarjen dan, in ves poln balzama. In tedaj sem bila najsrečnejša stvar na svetu. Krog mene so zadehtele rože vse sladkejše, pesem škrjančkova je bila glasnejša, vse polje bolj bogato in dnevi tako neizmerno kratki — samo hipi. In jaz sem vzela srce, v katerem ni bilo za cvetni prašek madeža, vzela sem ga kakor polno čašo, iz katere še ni kanila kapljica čez rob, in sem mu ga položila k nogam. In on je iztegnil roko po njem, predrzno roko, katere so se držale laži in je vzel vso mojo ljubezen. Pa prišlo je, bogve zakaj tako pride, da so se obleteli kostanji in z njimi se je obletela sreča moje rodne hiše. Ko sem morala iz nje, ko nisem imela več doma, sem hotela k njemu v zavetje. Ali on se je umeknil, skrnil se in ubežal z ukradenim srcem — ter me pustil sredi vroče ceste. Takrat sem legla pod tujo streho, sedla k tuji mizi in prišla je velika noč — izpoznanja. Jokala sem, kričala napol blazna: Vrni mi, daj nazaj, kar si ukradel, prigoljufal — vrni mi! Nikoli več, prijatelj! In tedaj, ko sem spoznala, kako sem oropana, kaka neizmerna beračica sem postala, tedaj sem razumela ljubezen...“

Dominik je dobro videl na Malčkinem obrazu, koliko je trpela, ko mu je pripovedovala to muko. V sencih so se ji bočile žile, po katerih je kljuvalo, strepetala je včasih, in glas je bil nemiren.

„Malči, imenujte mi tega človeka! Maščujem Vas, ubijem ga, roparja!“

„Dominik!“

Z roko je odklonila tako ponudbo.

„Dominik, Vi ne razumete ljubezni! Povem Vam, naj stopi zdaj predme, po stezi semkaj naj pride: pustim Vas sredi ceste in mu grem naproti ter ne pomislim trenotek na vse bolesi, ki sem jih prebila. — Pozdravljen! bi mu rekla kakor nekdanj. — Dolgo si se mudil, moj dragi!“

„Ni mogoče, to ni res, tega ne bi storili!“

„Resnica! Tako bi učinila, če bi stopil predme. Ne lažem Vam. Pomislite, da se ljubezen nikdar ne maščuje. Ona vse odpušča, vse pozablja. Kdor išče osvete, ni nikdar ljubil. Ljubil je sebe, svojo korist, svojo strast — in če odide lačen in s praznimi rokami, išče osvete, kakor zver, ki grize vrata, ker ne more do plena. In takih zveri hodi po svetu vse polno in vse križem, več kakor mravelj na mravljišču, več kakor volkov na stepi.“

„Malči, in jaz?“

Dominik se je ustavil pred njo in jo gledal z vprašajočimi očmi.

„In Vi?“

„Če ste tudi zver, kaj ne?“

„Malči, lepo Vas prosim...“

„Dominik, Vi niste —“

Šla sta molče po pesku.

„Pojdiva, prijatelj; trudna sem!“

Okrenila sta se proti pošti.

(DALJE.)

FR. S. FINŽGAR:

SREČALA STA SE...

VSAKDANJA POVEST BREZ KONCA.

VII.

(DALJE.)

Dominik je slonel pri mizi in si kakor v taktu gladil z levico kostanjeve lase. Oči je upiral v prazno ploskev na steni. Včasih je prenehal z roko, kakor bi zalotil globoko misel in bi se bal, da je ne bi pregnal prehitro. Dvignil je sredinec z velikim prstanom in ga držal trenutek mirno proti stropu. Obraz se mu je zresnil, obrvi se nasršile. Prikimal je z glavo in vnovič pričel segati s prsti v lase.

„Tako je! Pa se človek ne domisli prej. Nekoga je treba, da te potrese in vzdrami ter ti reče: prijatelj, dani se, vstani! Ril sem naprej prav počasi. Tema je bila pred menoj, da še roke nisem upal iztegniti predaleč. In sedaj mi je naenkrat zažarelo tam na vzhodu, nekaj rdečega je šinilo čez goro in začuden sem se oddehnil in široko so zadihale prsi. Dani se! — — Oj Malči!“

Takrat so se njegove oči tako radostno in hvaležno zasvetile, kakor bi se pred njimi izvršil veseli čudež. Domislil se je Malčike, in zdelo se mu je, da stoji ona na hribu, vrhu katerega je zažarelo in šinilo čez goro. Tamkaj je stala ona, zarja ji je svetila skozi prozorne gube na obleki, z roko ga je vabila za seboj in mu govorila lepe besede o veri, katere ni v ljudeh. V njem se je oglasila moč, ki ga je gnala z velikim upanjem, da se napravi na pot po strmi gori proti njej. Zagledal je cilj svojega popotovanja, ki ga doslej še ni ugledal. Kos kruha — je bil njegov cilj. Po njem je segal dve leti, ponujal je ves malodušen na posodo svoj kapital na majhne obresti. Ni ga mogel naložiti; odklanjali so ga ljudje, pogledali njega in odšli mirno svojo pot. In

on je bil kakor otrok, ki sega pod jablano za sadom. Nebogljen je, da hodi komaj brez pestunje. S težavo iztega roke po jabolku, opoteka se tako majhen, da se komaj vidi iz trave. Pa hoče do jabolka. Zato leže v travo in zajoka, dokler ne pride mati, ga dvigne v naročje in mu pomore do sadu.

Otrok je bil Dominik. Njegove misli so bile tako boječe in majhne, da so si komaj upale čez ograjo na očetovem dvorišču. Košček kruha bi bil rad imel — in ker ga ni takoj dosegel, je hodil klaveren na pokopališče in nosil seboj puško, ker ni vedel za cilje, ki so daleč od domačega dvorišča in visoko nad plotom, celo nad najvišjo goro.

In sedaj je prišla Malči. Pogledala ga je, v roko mu je segla in mu rekla: prijatelj. Pred njim se je pa zgodilo, kakor bi se odprla velika vrata na dvorišču na stežaj, in bi zagledal pred seboj dolgo pot, po kateri mora. Ve samo toliko, da je pot. Ne ve, kakšna je, ne pozna je, če je strma, če je senčnata, ne ve, če je gladka in ne, če je grudova. Samo to ve, da mora po tej cesti, naprej mora, da pride do cilja, ki se je zasvetil daleč na gori in da ga tam nekdo čaka, s katerim bo delil kos kruha, kateremu obriše solzo, če se razjoka, ali pa se zaveseli in zavriska z njim, če se bo onemu tako hotelo. Dominik je prvokrat v življenju spoznal, da je človek.

Ljudje so z njim trpeli; mati ga je rodila, dala mu vse, celo svoje življenje in legla k pokoju, da more on živeti. Oče se je trudil na potih, podnevi in ponoči. Rodilo mu je polje, žel je težko snopovje, da je mogel deliti njemu kruha. On naj pa sede za ogrado, ko dospe do polne sklede, v grm naj se skrije in tiho naj zajema iz sklede,

da ne škrtne žlica in da se ne bi ozrl lačen popotnik, ki gre po stezi mimo lešče. Ne. On je človek; ljudje so trpeli, da so ti prislonili lestvo na drevo, kjer je obešenega dosti sadja, v naročje so te dvignili, da moreš do jablana — in ti si mislil nanjo in si sklenil, da zlezeš na vrh ter tiho poješ sad za sadom in na tla onim, ki gledajo lačni v veje, ne vržeš niti peclja. Ne, Dominik, ti si človek. Vrh lestve so te dvignili. Sedaj moraš sam med veje. Težko je, ker nisi vajen. Toda moraš, ker si človek in moraš zaradi ljudi. Ne smeš sam jesti kruha, deliti ga moraš; istemu rodu na zemlji, ki je tebe dvigal, istemu moraš vrniti znojne kaplje; to je tvoj cilj, Dominik — — —

Vstal je. Po sobi so odmevali krepki koraki. Dlani je razprostrl, kakor bi hotel vreči med množico bogatih darov. Zagledal je med njo drobno postavo. Znani so mu bili lasje, oči so bile čisto domače. Velika duša je trepetala v njih.

To je ona. Z gore, kjer je stala v zarji, se je vrnila med množico in je tudi dvignila drobno roko ter jo iztegnila po Dominikovem daru.

„Malči!“

Obstal je Dominik, kakor bi se ustrašil in razveselil, vse obenem.

Ali hitro je napravil odločen korak.

„Dvignem te, Malči, iz množice te dvignem in potegnem k sebi. Ti si mi pokazala cilj, ti si vzbudila mojo moč; pri meni boš sedela, in prej dam tebi kruha, kakor ga odlomim zase. Tvoja ljubezen bo moja luč, moja moč.“

Tvoja ljubezen . . .“

Dominik je ponovil in se naslonil k steni ob oknu.

„Njena ljubezen — ki je ukradena. Ni je več, ne more mi je dati.“

Dominik se je razžalostil. Vse, široka zarja na vzhodu je hotela zatemeti, na dvorišču so se vrata zgenila v tečajih, kakor da bi se zapirala. Toda ni bilo več mogoče. Odprta so bila, luč je samo zamižala in se razplamentela še jasnejše. Vedel je, da mora za lučjo, in vedel je, da mu jo je prižgala Malči.

„Kesneje lahko še spoštuje, ceni, se celo žrtvuje . . .“

Tako je govorila včeraj.

Morda me že ceni; prijatelj ga je nazvala, morebiti vrne oni ropar ukradeno ljubezen . . . Ropar . . . Ropar se ne vrne, ko je ubil človeka.

Dominik je zagledal pred seboj bridko razpotje. Komaj se je razveselil, da je prišel preko praga, da je nastavlil nogo na pot in pogledal daleč za ciljem. In že — še skozi vrata ni prišel — bi skoro zaželel prejšnje megle, noči in otroške želje, da bi segal čez plot do sadu. Ali sedaj je bilo prepozno. Na vzhodu se je čezdalje bolj danilo, klicalo ga je z mogočno silo na pot — človeško.

„Moraš! Sam tisti glas, ki te je poklical, tista roka, ki se je ljubeznivo doteknila tvojega srca, tisti glas in tista roka sta na pot tvojega romanja položila prvo trnje. In ti moraš naprej, če hočeš biti človek. Sicer si suha mladika. Odrežejo naj te in naj te iztrebijo, da boš koristen vsaj takrat, ko razpadeš.“

Dominikove ustnice so se stresle, kakor bi se jih doteknil z grenko pijačo . . .

Nekdo je krepko pritisnil na kljuko in vstopil. Besede ni izpregovoril oče. Sedel je k mizi in se nagnil nad veliko knjigo. Prisedel je tudi Dominik nasproti očetu, pomočil pero in iskal, kje je prekinil račune. Očetovo pero je krepko drselo po polah; včasih je premeknil nogo, čevelj je zaškripal, oče je potegnil po bradi z roko in zopet je šumelo pod peresom.

Pero umolkne. Oče se obrne od mize in gleda dolgo skozi okno.

„Dominik!“

Neizmerno resen je bil očetov glas.

„Prosim, oče?“

„Dominik, zakaj mi to napravljaš?“

V besedah je bila žalost.

„Oče, prosim, povejte mi! Ne vem, kaj mislite?“

„Moj sin!“

Oče se je ozrl čez rame, ne da bi okrenil života in pogledal sina z očmi, v katerih je

bilo vse polno skrbi in žalosti, očitanja in prošnja.

Dominik je vstal in se približal očetu. Njegov korak pa ni bil plašen. Nič ni bilo v njem kesanja in slaba vest se ni glasila. Ali polne globokega usmiljenja in spoštovanja so bile njegove oči, ko je stopil pred očeta.

„Oče, s čimur sem vam napravil trohico žalosti, odpustite mi! Povejte, kaj je bilo, in nikdar več ne storim tega. Če se me drži kakor s kremplji, odtrgam in vržem proč od sebe, zaradi vas, oče, da niste žalostni!“

Oče se je ozrl na sina; z lica mu je bral mož s sivo brado, da sin ne laže.

„Dominik, pusti tisto žensko; zaradi mene jo pusti in zaradi ljudi!“

Dominik se je stresel, ker se je domislil dane besede in se spomnil nje.

„Malči?“

Izpregovoril je polglasno in s strahom, kakor bi se zbal, ker je izdal veliko skrivnost. Oče je gledal nepremično v sina in ni izpregovoril. Dominik je ponovil drugič. Tedaj se je zavedel, strah je izginil, in prašal je mirno in zavestno:

„Mislite Malči?“

„Morda. Tista, ki je na pošti; ne vem za ime.“

„Da, tista je Malči!“

„Torej pusti to žensko, Dominik. Govori se po Selinju o tej stvari, govori slabo in moji hiši na sramoto. Bogve, kakova ženska je to; mlada in brez službe, pa se potika pri tujih ljudeh. Dominik, varuj se takih žensk. Premlad si in še neumen. Poslušaj očeta!“

„Oče, Malči nima doma in nima kruha. Zame je vsaj streha razprostrta doma in miza pogrnjena, zanjo ni nikjer očeta ne matere. Oče, ne verujte ljudem! Malči je dobra, take ni, tako nedolžne, tako odkritosrčne. Ljudje so hudobni, zaradi nje se ne bojte zame! Ona mi je . . . ona . . . mi je kakor mati.“

„Dominik! kako dolgo boš še otrok? Ti ne poznaš žensk!“

„Oče, ona mi je — verujte oče — nekaj drugega kakor lepa ženska — ne veste kaj mi je . . .“

„Dominik, iz tvojih besedi govori srce, ki je že ujeto. Sin, raztrgaj mreže, dokler je čas. Če bo prepozno, tedaj se spomni očetove besede!“

Oče se je obrnil nevoljen od njega. Potem je bil molk. Pero je bežalo po široko odprti debeli knjigi.

VIII.

Dominik se je naravnal na pošto. Njegovo srce je bilo klaverno. Prebudilo se je in zahrepenelo, pa je nenadoma padlo nanj kakor teža. Nikjer ni videl izhoda. Morila ga je očetu dana beseda, da odtrga od sebe vse, kar bi polnilo očeta z žalostjo. Tedaj pa ni slutil, da je obljubil nekaj tako silno bridkega. Malči je stala očetu nasproti, skromna in majčkена. Samo oči so se dotikali njegovega srca. Govorile so mu: Le pojdi, ogni se me, prijatelj! In te oči so se mu zdele objokane. Ni vedel, kam bi krenil.

Napisal je drugo pismo; počasi je pisal, napolnil vse strani. Ko je pa prečital, je izpoznal, da ni nič povedal. Odprl je vratca pri železni peči in vrgel koščke raztrganega pisma na ogenj.

„Zaradi očeta ne bi šel več do nje, zaradi očeta. Sešel bi se gotovo še kdaj z njo, ko se prikopljem više, blizu do cilja. Ne pozabim je gotovo nikoli — in tudi ona — — Ni mogoče, da bi me pozabila. Ali ker je začela, mama — ne, sedaj moram do nje, da ji vse razodenem in potem se poslovim.“

Premislil je vse besede, ki mu jih je govorila mama.

Kaj sem storil, da me tako preganjajo, da njo sodijo in obsojajo ljudje, ki niso vredni, da bi se ozrli nji v obraz. Tista Pepca! Čemu hodi ta ženska k nam v vas? Menda zato, ker edina nosi v Selinju pozimi šerpo z dolgimi cotami, poletu pa slamnik. Seveda! Ko bi mama poznala to žensko!

Torej Pepca me je videla, da sem se izprehajal z Malči. Kako strašno! Pri belem dnevu, na očitni cesti — in najin pogovor!

Pa govori mami:

„Oh, gospa, škoda Dominika, škoda, ker je tako dober. Ta ga izpelje? Ne veste, kako se nosi, kakor grofovska hči. Kje neki bi dobila zlato zapestnico in židano bluzo — kje, ko nima službe in ne dote. Pošten človek ne upa govoriti o takih ljudeh. Gospa, ko bi vedeli, kako gleda. Mimo nje sem šla oni dan, pa se je ozrla s tistimi očmi, vrag jih je počrnil, kakor oglje so, in goreče. Po životu me je izpreletelo in skoro na glas sem vzdihnila: Revež Dominik! Kakšno pohujšanje za faro! Iztirali naj bi jo, župan postavim, ali kdorkoli...“

Tako je govorila Pepca in potem pila z gospo Skromnovo kavo.

„Pepca, ne smeš se veseliti. Sedaj grem nalašč na pošto. Malčko povabim na izprehod; solnce sije. Mimo gostilne pojdeva, kjer je Pepca doma, in tam bo stala na pragu ali visela na oknu. Dobro vem, da bo tam. Saj vedno visi na oknu ali pa stoji na vratih in presoja ljudi, kakor sodnik s sodnega stola. Ko naju zagleda, bo stisnila ustnice, v srcu se bo ujezila. Jaz se pa glasno zasmejem in pogledam Malčki v obraz ter jo rahlo stisnem za drobčeno roko. Pa jo povedem dalje. Čakaj, Pepca, napravim ti grenkega veselja in zadosti ti ga napravim!“

Dominik je vstal in se naravnal na pošto.

„Lord, še ti se posmeješ v tvojem dobrem pasjem srcu, ko pojdemo mimo Pepce!“

Lord je dvignil glavo do njegove roke in jo obliznil.

Prišla sta do napol gosposke hiše, ki je imela dvojna okna. Ta lastnost gostilne, kjer je bila doma Pepca, je bila tolike važnosti, da je hiša prvačila v Selinju. Zakaj drugod so imeli leto in dan nabita enojna okna, ki so jih pozimi za pedenj visoko zasuli z žaganjem.

Dominik se je ozrl na okna. Pepce ni bilo. Pogledal je na vrata. Tudi tam ni stala Pepca.

„Ni je, si je mislil. Če je ne bo, ko pojdeva mimo z Malčko, mi pokvari veliko veselje.“

Še enkrat je pogledal proti vratom; morda je za podboji skrita. Pa ni bila. Ali na prag je stopil njen oče, človek velike modrosti, s katero je dan na dan množil bele krone.

„Kam, gospod Dominik, kam?“

„Na pošto, gospod Čuden!“

„Kaj bi na pošto? Nikogar ni doma! Vsi so pri nas! Poslušajte klavir! Notri pojdite! Kakor v raju, tako veselje je danes pri nas.“

Dominik se je ustavil in široko pogledal Čudna.

„Vsi pri vas?“

„I, kje pa bodo, lepo Vas prosim! Moja rebulja in gnjat! Do Ljubljane in še naprej do Hrvatije ne dobite take kaplje in svinjine!“

Dominik se je ustrašil in se začudil. Oštir se mu je ognil s praga, da je vstopil.

Pred vratmi je zaslišal prešeren smeh.

„Kakor Malčkin glas“, je pomislil. „Ali tako se ne smeje ona; bogzna, kdo ima tako podoben glas.“

Rahlo je pritisnil in odprl duri.

Omizje ga ni zapazilo. Vsi so se glasno smejali, zlata rebulja je kapljala na mizo, ko so dvigali kozarce in trkali.

Mara se je prva ozrla.

„Gospod Dominik!“

Vstala je in mu šla naproti ter ga gorko stisnila za roko. Z očmi ga je posvarila z dolgim pogledom. Dominik je bral v njem koristen nauk.

„Moja prijateljica, gospa Ida Nagelj, njen sin Rudolf, lajtnant.“

Dominik je prisedel k Mari. Ob Malčki ni bilo prostora, ker je primaknil prav do nje stol lajtnant, kateremu se je poznalo na sablji, da je še ne nosi dolgo.

Pepca mu je natočila rebulje.

„Po Vas smo mislili poslati. Pa ste sami prišli; kako je prav! Ne veste, Malčka je danes kakor igračica, kakor grlica. Bratovščino bi ji ponudila, tako se mi ljubi! Na zdravje, gospod Dominik!“

LONDON: TOWERSKI MOST.

Pepca je dvignila kozarec in vsi so veselo napivali Dominiku. On je trkal z njimi, pa nikogar ni pogledal v oči. Iskal je Malčkinih, pa jih ni našel. Kratek pogled — in še tedaj mu je odme knila oko. Dolge, črne vejice so se povesele na lice, katero je še bolj zardelo.

Lajtnant je sedel h klavirju in bunkal po šibkih tipkah. Zvenelo je iz starih razglašenih strun, da je trpelo človeško uho. V Selinju je na Vidovo nedeljo taka godba, ko pred cerkvijo barantači nove kose prodajajo, pa kmetje potrjavajo nanje in jih presoajajo.

„Gospod lajtnant, mi smo vojaci korenjaci!“

„Prosim, petkrat sem že igral!“

„V šesto zahtevam! In zapojte tudi!“

Malči ga je pogledala zapovedujoče, čelo se ji je stemnilo — lajtnant je pa začel peti s sklanim glasom.

Dominik se je razžalostil. Lajtnantovi pogledi so objemali Malčko. Ona se pa ni genila. Koketno je kadila cigareto in gledala vanj, kakor bi pri klavirju slonela pusta soha vaškega podobarja.

„DOM IN SVET“ 1905. ŠT. 7.

„Dominik, bodite veseli! Sicer vam rečem mevža! Pijte kozarec rebulje, da se zvedrite!“

„Mara, jaz grem odtod. Sicer planem na tega človeka in naredim veliko sramoto sebi in vsem!“

„Dominik, ali me niste razumeli, ko sem Vam segla v roko?“

„Razumel, oj razumel; ali meni je prehudo. In ona? Malči takšna! Jaz grem.“

„Tiho in nikamer ne hodite! Sedite takole, kakor sedim jaz, in se veselite, da ste v Selinju pri glediški glumi. Dobra Vam bo. Meni je tako ugodno, kakor bi po izborni večerji, ob kozarcu sekta gledala velikomestni tingel-tangel.“

Lajtnant je odpel dve kitici. Mara se je namuznila in mu zaploskala. Malči se ni genila. Nogo je oprla na lajtnantov stol. Hotel je sestti.

„Prepovedano! Da capo!“

„Gospica, Vi se šalite! Šestič sem igral.“

„Da capo! Prej mi še dajte drugo cigareto. Ta ne vleče!“

„Prosim izvolite —!“

Rudolf je hitro ponudil tobačnico.

„Da capo!“

„Gospica, ko bi kaj drugega . . .“

„Mi smo vojaci — da capo! Jaz vživam, in če ste kavalir, me ne boste žalili.“

Drunk — drunk — drunk, vnovič so se oglasile strune, kakor nove kose pred cerkvijo v Selinju na Vidovo nedeljo.

„Mara, kaj ne, kako so srečni ti otroci! Iz same ljubezni si nagajajo!“

Nageljnovki so se svetila lica vesele radosti.

„Kaj ne, Ida, ti kar vživaš! Seve takega sina imeti, vojaka-korenjaka; kaj se ti mara.“

„Ah, veš, Mara. moj Rudi ima zares nekaj, da vse ženske obnorj. Lehko bi izbiral enkrat.“

„Kako grofico dobi, pa grad z njo in konj v obilici. Boš videla, Ida, tak fant! Še v grofovskih kočijah se boš vozila, zavidam te!“

„Bogve, kako še pride; vse je mogoče.“

— — — — —
Ko je lajtnant odigral desetič „Mlade vojake“, mu je dovolila Malči, da ji je smel prižgati cigareto. Doteknil se je njene roke z enim samim prstom; tedaj bi bil Dominik storil veliko neumnost, da ga ni pokrotila Mara.

Pogledala je na uro.

„Gospôda, dolžnost me zove. Hvala lepa! Na svidenje kmalu!“

Gospa je dala zapreči; lajtnant je spremil Malči preko ceste do pošte. Dominik je pa šel za njim s povešeno glavo in z veliko jezo v srcu. Za slovo je stisnil lajtnantu roko, da ga je zbolelo in odšel po stopnicah za Maro.

Malčka je šla na divan in si naslonila glavo na roko.

Dominik je sedel k mizi in gledal zamišljen predse.

Mara je stopila sredi sobe, pogledala molčeči par in se jima zasmejala.

„S šibo bi vaju, kakor otroka!“

„Mara, jaz sem neizmerno trudna!“

„Morda od ljubezni?“

Dominik je izgovoril s težavo to besedo. Malčka se je dvignila in se zasmejala.

„Oj, Dominik, prijatelj moj, sedi semkaj, da te pobožam po žalostnem licu!“

„Malči, zakaj si mi to storila? V zarji sem te videl, visoko na gori. K sebi si me dvigala, in sedaj me pahneš tako okrutno proč, nazaj v kotel, v noč in meglo.“

Malči mu je segla z mehko roko na lice, pogladila mu je čelo in ni nič odgovorila.

Dominik jo je prijel za roko. Ni mu branila.

„Malči, s kakim srcem sem se napotil danes sem! Prišel sem iskat tolažbe, pa sem dobil strupa. Koliko bi ti povedal, pa ne morem. Da si taka — Malči taka — oj ne; umrl bi.“

„Dominik, govori! Izpovej se grešnici, ki sedi ob tebi!“

Dominik je povedal z žalostnim srcem žalostno historijo od doma, od očeta in matere, od ljudi in Pepce — — —

„Dominik, prijatelj, kako neizmerno si ti ljubezni vreden otrok. Ko bi jo še imela, dam ti jo. Z obema rokama ti jo ponudim in z istima rokama bi te povedla daleč proč, bogvekam, v skrivnostno kočjo sredi košatega gozda, da bi mi bil do konca dni takole ljubezni vreden otrok. Oči imaš pa ne vidiš, ušesa in ne slišiš. Na svetovnem odru si me videl, v vlogi, katero igra kravja dekla na studencu, kadar pere stare kočemajke in hlapec konje napaja. In taisto igra pod širokim lestencem s cvetjem kronana lepa kraljica karnevala. In ti ne vidiš, da sem vrgla sedaj te cunje z odra v garderobo, ki se mi studi in mi dušo ubija, da ne zatisnem nocoj oči. Prijatelj, ti zlati, ljubezni vredni otrok!“

Dominik je molčal. Njegove misli so višele na Malčkinih trepavnicah, v njem je vstajalo visoko upanje ter se oziralo za zarjo nad goro. (KONEC.)

FR. S. FINŽGAR:

SREČALA STA SE...

VSAKDANJA POVEST BREZ KONCA.

IX.

(KONEC).

o svileni zelenkasti odeji je razprostrla luna drobno, svetlo mrežo. Malči je odprla oči in z roko potegnila po odeji. Zdramila se je iz polsna. Dolgo pa ni mogla zaspati. Sedaj je prav zatisnila oči, pa je pogledal mesec skozi okno in razgrnil nanjo srebrno mrežo, tako rahlo in brezslušno, pa se je vendar vnovič predramila.

Od začetka do konca so se ji dvignile in porodile misli, ki so jo mučile do polnoči.

„Kaj mi je bilo včeraj? Sram me je. Da sem učinala tako veliko nesramnost! In Dominika sem mučila, da je imel žalostno srce in lice.“

Dvignila se je in podprla z roko trudno glavo. „Kolikokrat sem se že tako kesala! Ali vselej pride nanovič, kakor bi me obsedlo, in tedaj se veselim neumnosti, veselim se puste igre, ki rodi v moji duši grenkost. In vem, da ljudstvo govori za mojim hrbtom, šepetajo si besede, katerim sledi smeh, spogledajo se, kadar gredó mimo mene. Jaz se pa jezim na licemersko ljudstvo. Nesrečnica! Zakaj brodim po potoku, kjer je polno blata? Čemu se potem jezim, ako je voda skaljena?“

Da bi tedaj igrala, kadar koristim sebi in drugim? Zakaj sem odprla svojo dušo Dominiku? Vzbudila sem ga po nepotrebnem. Ponudila sem mu roko zato, da gre za njo in da mu jo vedno odmikam. Čemu to? In nocoj čutim, da mu je ne odmikam dolgo. — „Ženska ljubi samo enkrat“, sem mu rekla. Ko bi bila lagala, lagala njemu in sebi?“

Malčka je pomislila na svojo ljubezen. Spomnila se je velikih priseg, ki jih je govoril njen izvoljenec. Ali ni bila tedaj ona

Dominik — bila je otrok, ki bi segel brezumno po britvi, ker se mu dopada, ker je svetla in blesteča? „Zate vsako kapljo krvi, zate vsako misel, prvo zjutraj, zadnjo zvečer.“ Tako ji je pisaril, tako ji je govoril, ko se je igral z njenimi prsti. Ona je pa verovala z veliko vero otroka, ki verjame babici bajko o palači povodnega moža. In kar naenkrat je prišlo; sladka godba njegove govorice je onemela. Iz pisem, kjer je bilo priseženih toliko priseg, je kričala s pekočo grenčico ena, edina beseda — laž. Vse samo laž, igra!

Tedaj je odprla tresoče ustnice, da bi ga proklela, da bi vsa najčistejša deviška čustva vrgla nanj, ki naj ga pogreznejo pod črno grudo. Odprla je ustnice, pa namesto kletve, so se oglasile tožbe, kakor zapuščene grlice, hrepenenje je zagorelo z velikim plamenom, ko se je zavedela, da ga ni, da je odšel in se več ne vrne do nje. Iz oči ji niso bliskali žari osvete; solze so se ji vlile, ki so jokale: „Vrni se, pridi zopet, vse je odpuščeno!“

Nocoj je Malči prvič pomislila, ali ga je resnično ljubila? Nikoli se še ni tako prášala. Govorili so ji drugi lepe besede. Pa se jim je smejala. Komedijanti! Nekateri so jo prosili roke. Važno je bilo tedaj njih lice, beseda se jim je tresla. Malči ni verovala. Oj, znate igrati, krasno znate! Proč, hinavci!

In nocoj je preudarila, da je morda krivo sodila. Njen izvoljenec jo je ljubil, ko je gledala skozi visoka okna na senčnato dvorišče, ko se je širil glas o njenem rodu po deželi, ko so se klanjali in odkrivali neznani ljudje, zato, ker se je peljala v kočiji, v znani kočiji na izprehod.

Kesneje so ji ponujali roko ljudje, ko je solnce slave zatoniло, ko je bila revna sredi

ceste in ni imela drugega, kakor svoje ubogo, izmučeno srce.

Naenkrat se je rodila v glavi čisto nova misel. Zavzela se je, ko jo je zagledala. Ali je to mogoče? Da ga nisem ljubila? Njega ne, ki mi v tihí sobi stopa za stol pa me pokliče po imenu? Njega ne, ki v zelenem parku naenkrat stopi pred me in me veselo pozdravi? Tistega ne, ki mi v sanjah prinese rož in mi jih potrese krog postelje, na glavo, v kite mi jih vtakne, vse najlepše in najljubše? . . .

In odgovarjala je misel: Nisi ga ljubila! Ljubila si pravljice, ker si bila otrok, ljubila si viteza, ker si sanjala o gradovih. On je prišel in je igral pred teboj. Všeč ti je bila njegova igra, ker je srce želelo takega junaka. Pa je odigral, zavesa je padla, po gledišču je zažarela luč. On je šel, slekel obleko viteza in se pust in praznega srca, v ponošeni suknji podal po mestnih ulicah, zavil v revno beznico in se ob slabi večerji jezil na občinstvo, ker ni pokupilo vseh sedežev . . . Malči, ljubila si ga — še danes ga ljubiš. Ali on ni bil tisti, ki si ga ljubila — tistega še išče tvoje srce . . .

Zavzela se je ob tej misli in bilo jo je strah. Jasno je previdela, da je izkušnja velika, da jo ta misel premaga, da se polasti njene vere. In tedaj bo ona še revnejša. Njeno srce ima sedaj spomine, lepe, pozlačene spomine, za katerimi je prišla žalost. Če pa vrže te spomine iz srca, če se utrdi v veri, da je bila samo kratka in prijetna gluma, tedaj bo njeno srce prazno in pusto, kakor zemlja na prvi strani svetega pisma. Pretresla jo je ta misel, ki se je zagrizla naenkrat v njeno dušo in je ni izpustila.

Torej me ni samo on varal; varala sem tudi jaz sama sebe tako grozno in tako dolgo. Komu naj še verujem? V njem ni bilo vere, ni je v ljudeh in v sebi je ne najdem. Ali torej sploh ni resnice v besedi? Ali so si ljudje izmislili besedo „resnica“, da se lažemo krepkeje? . . .

Kakor nemirno valovje se je dvignil dvom v njenem srcu. In v tistem trenutku je za-

čutila, da je za človeško srce največji pekel nemirni dvom: Blagor jim, ki verujejo! Otrokom blagor, ki sanjajo ponoči o babičnih bajkah, ki jih drugi dan vnovič poslušajo in vnovič verjamejo.

Torej vse človeštvo, vsako srce, tudi moje, vsaka knjiga — vse, vse naj je zlagano? . . .

Malči je glasno vzdihnila, glava ji je omahnila na zglavje, obležala je, kakor suh list pod jablano, ki se skrivi in zvije, kot bi vedel, da ne pride nikoli več gori na košati vrh, da nikoli več ne ozeleni . . . Vse je laž . . .

Srebrna mreža, stkana iz luninih žarkov, je izginila z odeje. Mesec se je skril za oblak.

Malčkine oči so iskale luči. Široko odprte so gledale v strop. Nobene svetlobe, sama črna noč; niti ene jasne pičice, vse globoka in gluha tema.

Tedaj bi vzkliknila: Smrt, pridi! Čakam te, edino, ki me otme in povede skozi temo drugam, kjer mora biti luč in resnica . . .

Počasi se ji je zazdelo, da se tam v kotu nekaj žari, blizu mize, kjer je stol, na katerem je sedel Dominik. Bolj jasno se je zasvetlilo iz teme. Uprlo se je naravnost vanjo.

Ali je?

Da, Dominikov pogled je to; njegovo vere polno oko, njegova odkritosrčna duša. Na njenih trepalnicah visijo njegove oči, ona ga boža po licu in se mu smeje.

„Ljubezni vredni otrok!“

Saj ni vedela tedaj, kaj je govorila. Lagala mu je, ko je govorila o ukradeni ljubezni. Lagala, ko je rekla, da bi mu jo dala z obema rokama, ko bi jo imela. In tedaj je šel, moral je iti od nje; morda se ne vrne nikoli več. In če bi mu govorila sedaj drugače, ne bi verjel. Začudil bi se, morda bi se na glas zasmel in jo pehnil od sebe? Lagala si! Ne verujem ti. Tedaj bi se skalila vera v njegovih očeh, napotil bi se v svet, kakor se je napotila ona, ko je zvedela, da so bile vse prisege laž.

Nesrečnica!

Obraz si je zakrila v temi, da ne bi videla Dominikovih oči. Ali trdno so visele na njenih trepalnicah, po solzah, ki so polzele skozi prste, so se prikradle in gledale vanjo polne vere in upanja . . .

Teden dni je Malči postajala pri oknu. Kadar se je oglasil kdo pri vratih, vselej je vztrepetala in prosila: Moči, moči mi daj, moj Bog! Zrla je skozi okno na cesto in iskala Dominikovih oči. Želela jih je, hrepnela za njimi. Toda vun se ni upala, na cesto, na izprehod, da ne bi nagloma stopil pred njo in je ogovoril . . .

„Malči, ti si grozen otrok! Kaj ti je? Zbledela si mi. Ponoči čujem, kako si nemirna. Povej mi, kaj ti je! Zakaj molčiš?“

„Mara, jaz sem nesrečna do konca dni!“

„Nesrečna do konca dni! Prosim te, rotim te, bodi pametna! Ne sanjaj, ne misli! Bodi močna, kljubuj usodi! Zmagaš, če hočeš.“

„Mara, ti me pahneš od sebe, če ti povem! Ti me moraš pahniti, ker si močna — jaz pa pero, igrača v vetru.“

„Kdaj sem te pahnila? Kdaj te nisem pritisnila k srcu? Zakaj take misli?“

„Mara, ne obsodi me! Polastila se me je misel, drži se me kakor s kleščami — grozna misel, Mara.“

„Povej, dušica! Nič me ne more bolj boleti, kakor me boli, ker mi ne zaupaš.“

„Odpusti, Mara! Vse ti povem. Domislila sem se, da ne ljubim svojega nezvestega, da ga pravzaprav nisem nikoli ljubila.“

„Deklič zlati, prva najpametnejša beseda! Ali sem ti mogla kdaj reči, da je tvoje govorjenje nespametno? Ali sem ti mogla ugrabiti še tisto peščico spominov, ko nimaš drugega prav nič? In sedaj jih trgaš sama! Prav je! Ali je vreden lopov, da mu posvetiš eno misel, en trenotek, da izgovoriš eno besedo o njem! Malči, v tebi se poraja moč. Z nogo boš stopila na tilnik usodi. Ne sme te več potreti. Uniči naj te, upogne nikdar! Za to besedo si vredna, da te poljubim!“

Malči se je pa branila in zajokala v grenkem obupu.

„Nikar, oj nikar! Jaz sem nesrečna do konca dni! Praviš, storila sem pametno delo, a takoj učinila veliko nespamet. Dominik!“

Nagnila se je na njene prsi in zaihtela.

„Z Dominikom si se igrala!“

„In zaigrala svojo srečo.“

„Bodi modra! Ni zaigrana, pa ni dobljena. Vse je v temnem naročju bodočnosti — — —“

„Bodočnosti, ki me uniči in stare.“

„Malči, bodi močna! Dovolj si trpela!“ . . .

Malči je stopila za korak od Mare. Vse objokane oči so jo prašale: Ali morem biti močna, ko sem taka kakor bilka?

In v ponosnih očeh Marinih je brala odgovor: Moreš, če hočeš . . .

X.

Dominik se ni ganil od pisalne mize. Oče ni imel ves teden nobenega posla zunaj. Sedel je v pisarni in urejal nakupičeno delo. Večkrat se je ozrl skrivaj na Dominika, katerega lice je bilo jasno, vendar nekako starejše — moško. Delal je s podvojeno silo, ne več kot tlačan, kakor bi delal zaradi povelja; delal je resno in z velikim veseljem.

Oče se je zadovoljno pogladil po sivi bradi. Njegovo skrbi polno srce se je radovalo. Sin mu ni zameril, ker ga je svaril. Ni se več ganil na pošto.

„Hvala Bogu, vse je rešeno“, si je mislil oče. „Dobro srce ima moj sin!“

Peresi sta begali po velikih knjigah; globoko sklonjena sta molčala oče in sin, na mizi so se dvigali vedno večji skladi urejenih računov, prepiskov in načrtov.

„Pa bi šel nekoliko, Dominik, po kosilu postavim, ali na večer, da se izprehodiš. Vreme je prijetno!“

Dominik pa ni šel. Kadar je oče zadremal v naslonjaču po jedi, je dobil Dominika vselej v pisarni; vselej ga je komaj čakal, da dobi novega dela.

Kadar je pa na večer Dominik zaklenil za seboj vrata malega kabineta, tedaj so šle na izprehod njegove misli. Vselej je začutil na licu mehko roko, ki ga je božala, slišal je besede, ki mu jih je govorila Malči.

„Prijatelj! Moj ljubezni vredni otrok! — Dala bi ti jo, ljubezen, z obema rokama bi jo ponudila, ko bi jo imela . . .“

„Da je nima! Lopov, zakaj si jo ukradel? Vrni jo, meni je namenjena!“

Razžalostil se je in s povešeno glavo je hodil po sobi.

Pa se mu je pokazala zarja zo goro. In v zarji je stala Malči. Prameni so svetili skozi njeno obleko in ona ga je vabila z roko k sebi.

„Ni res! Imaš še ljubezen. Vrne se k tebi, takrat se vrne, ko pridem z lastno močjo do tebe, prav na vrh gore. Takrat boš čutila, Malči, da sem privel tudi ljubezen nazaj v tvoje srce in ti boš razprostrla roke in me objela in ljubezen bo vsplamtela v srcu.“

Potegnil je po licu, kjer ga je božala njena roka.

„Še me pobožaj, Malči, še me povabiš k sebi! Moja ljubezen, moj znoj, moja moč, ki si jo vzbudila, ta priključje in obudi od smrti tvoje ubito srce. Takrat bom pri cilju in se ozrem vesel nazaj na težko pot. Takrat se začudim, kako da si nisem prej upal z dvorišča. In prav je, da nisem šel. Morda bi te ne bil ugledal, nemara bi šel in bi našel zlagane oči, brez vere, pa bi šel za njimi in bi umoril samega sebe. Hvala ti, edina, predraga!“

Dominik odpre okno. Hladna sapa je hitela po golih mladikah. Gledal je proti pošti.

— Da bi se odmeknile tiste hiše! Luč bi ugledal. Za zaveso morda sloni ona in misli name, na prijatelja, ki želi do nje, pa noče, ne sme, ker je obljubil, ker hoče biti mož. — Ali nekoč potrka na njeno okno. Tedaj bo imel polne roke darov; iz njegovih znojnih kapelj, iz dolgih ur, ki jih je prebil v neprestanem delu, je vzrastlo bogato snopje. Seboj prinese zlatega zrnja in potrka na okno pa ji poreče: Malči, prijateljica! Poglej, nisem prišel prazen. Bogat sem; boj v delu me je oblagodaril. Vstani iz samotne celice, pusti skrb in delo, pridi k meni, s teboj delim vsako zrno; ti si me vedla na polje, v vročino, ti vun iz sence — zato uživaj z mano!

In čutil je, kako se je dvignilo za zaveso, kako je veselo vzkriknilo. Okno se je odprlo na stežaj, dišalo je po maju, njeno lice se je zasvetilo v luči in se vzradovalo. Po cvetju je plula ljubezen, v njeno srce je šla, in duša je zapela pesem vstajenja . . .

Legel je. Oči so se zaklopile, lica se je doteknila mehka roka — nad njim so zašepetale sanje lepe bodočnosti . . . — —

Dominik je korakal na pošto. Njegove stopinje so bile odločne in moške. Ko je šel mimo pokopališča in se ozrl na piramido, je obljubil prahu pokojne matere, da se ne užalosti, naj se zgodi karkoli. Prepričan je bil, da je priporočena pošiljatev odgovor iz Bosne.

„Bodi, kar hoče! Če sem propal, stopim mirno pred očeta in porečem: Oče, jaz grem odtod. Kam, ne vem. Grem v svet, grem za kruhom, na delo. Ne vidite me prej, dokler se ne vrnem in ne pokažem rok ter rečem: Oče, trpele so te roke, glava je omagovala — pa sem prišel in roke niso prazne, glava ni podrtja in obupana. To, sveti prah srca moje matere, to ti obljublja sin!“

Tako težka še ni bila nikoli pot na pošto. Čutil je, da se igra, igra „ali — ali“. Tam zagleda Malči, ki bi videla njegovo usodo. Pa bi ga morda milovala, „otrok“ bi mu rekla in njeno oko bi bilo rosno. Ne! Bodi karkoli! Do zadnje kaplje v boj, ker sem človek! Na pot grem, kjer sijje vroče solnce, kjer je malo hladne sence. Kjub temu grem, ker hočem, ker moram . . . Dnu stopnic ga je obšlo še enkrat z vso klaverno silo obupa, z zadnjim navalom. Ali stopil je odločno, kakor bi planil v grozeči val in ga pretrgal z močno roko. Zadnji strah je premagal.

„Gospod Dominik, upam, da Vam lahko čestitam! Tu pismo iz Bosne, pa brez obilnatnega šopa vrnjenih izpričeval!“

Mara mu je vročila pismo.

„Morda! Hvala lepa. Sicer pa vseeno. Sem čisto miren. Začutil sem v sebi moč, da se napotim krog sveta, bos, če treba, in si poiščem kruha!“

„Dominik!“ se je čudila in veselila Mara. „Dominik, ne poznam Vas. Deset dni Vas

nisem videla, pa Vas ne poznam! Kje je ostal tisti nesrečni fant, tisti omahljivec, ki je obupaval? Dominik, kje je tisti otrok?"

„Ni ga več. Odrezan je, pokošen, da iz rahle bilke raste hrast!“

Mara je pomolčala, ozrla se v njegovo odločno lice in vzklopela radosti:

„Čast vam, Dominik! Pozdravljen — mož!“

Dominik je odprl z mirno roko pismo. Dekret. Službo naj takoj nastopi.

Spreletelo je veselje njegovo lice, a ostalo je resno in moško.

Mara mu je stisnila roko in čestitala na ugodni, tako dolgo iskani službi.

„Kako me veseli, gospod Dominik! Dopoldne sem čestitala Malči, sedaj Vam. Kako zanimivo! Oba hkrati!“

Dominik ni hotel, si ni upal prašati po Malči. Nameril je korak, da bi odšel in obvestil očeta, stopil ponosno pred mamo in ji rekel: Veseli se, grem! Mara ga je pa pridržala in mu ponudila stol.

„Poglejte, vesela sem Vas. — Toda Malči — ta revica joka ves dan. Toliko mesecev je prosila kruha, ko ga dobi, joka.“

„Boji se, sirota. Morda ne zmore. Prenežna je!“

Mara je šla ponjo v sosedno sobo, da bi Dominiku čestitala. Slonela je ob mizi. Oči objokane, v licu polno žalosti.

„Oteri si solze! Pojdi, Dominik je dobil službo! Čestitaj mu!“

„Mara, pusti me. Ne morem! Saj veš, če se pozabim!“

„Bodi močna! Pridi!“

Prijela jo je za roko in vedla k Dominiku. Ko je ta zagledal njene objokane oči, ga je spreletelo. K njej bi, in objel bi glavo ter jo skrnil na svojem srcu.

„Čestitam, gospica.“

Tako tuj se mu je zdel ta nagovor.

„Prijatelj, bodi srečen!“

Segla sta si v roke, oko se je strnilo z očesom, usta so onemela, in v tem trenutku

tudi Mara ni vedela besede. Le srca so govorila v pogledih.

Videla je pred seboj dvoje src, ki sta se srečali mimogrede na isti trnjevi poti, dvoje duš, ki sta se že zlili druga v drugo, ki pa molčita in si ne upata govoriti, kar kričijo njihovi pogledi, kar pripoveduje na licu vsak vtripljaj.

„Oba me torej zapustita. Dolgočasila se bom!“

Nikdo ni odgovoril; roki sta bili še tesno sklenjeni.

„Kaj ne, Malči, da ti smem pisati?“

„Smeš — moraš — —“

Solze so priplule v oči, odme knila mu je roko.

„Malči, jaz verujem v vstajenje tvojega ubitega srca. Nekega dne vstane in se zdrami . . .“

Malči je zajokala.

„In pride morda k Vam, gospod Dominik!“

„Mara!“ je vzkriknila Malči.

„Ne, tedaj jaz pridem k njemu in se veseliva oba velikega vstajenja.“

Malči je dvignila objokane oči k njemu. Glava se ji je nagnila, kakor makov cvet in oblonela na Dominikovih prsih.

Dvoje src, ki se je srečalo, je zavriskalo, na vzhodu življenja je vstajala visoka ljubezen . . .

— — — — —
Za par dni je pognal postiljon Tine konja; poštna kočija se je zagugala, Mara si je brisala solze in gledala za vozom, v katerem se je odpeljala proti severu — Malči.

Za njim je kmalu pridrdral koleselj. Skromen sam je sedel ob sinu Dominiku in ga spremljal v mesto.

Šla sta, ki sta se srečala, narazen, na sever in na jug.

Sojenica jima plete zlato nitke bodočnosti . . . Da bi jih ne prestrigla kruta Parka!

